

Gazdik Gyula

A Muszlim Testvérek hatalomátvételi kísérlete Egyiptomban, 2011–2013 (II.)

A posztmubáráki átmenet egyik meghatározó tényezőjének, a Muszlim Testvéreknek a hatalmi törekvéseit elemző tanulmány második része a politikai folyamatokat 2011 novemberétől 2012 júniusáig vizsgálja. Az iszlamista frontáttöréssel végződő maratoni parlamenti választásoktól a Muszlim Testvérek soraiból származó Mohamed Murszi elnökké választásáig eltelt hónapok hatalmi küzdelmei az átmeneti periódus egyik legösszetettebb fejezetét alkotják. Az elemzés bemutatja, hogy a Muszlim Testvérek, illetve politikai pártjuk a parlament mellett hogyan próbált meghatározó szerepre szert tenni az Alkotmányozó Gyűlésben, s milyen stratégiát követett a kielezett elnökválasztási kampányban. Az írás részletesen kitér arra, hogy a rivális hatalmi centrum, a Fegyveres Erők Legfelső Tanácsa többek között a jogi mezbe bújtatott politikai machiavellizmus révén hogyan próbálta az iszlamisták törekvéseit opponálni s a befolyását megőrizni. Az elemzés úgyszintén bemutatja, hogy a választások után a Muszlim Testvérek hogyan értékelték fel a washingtoni politika számára.

A 2010 decemberében Tunéziában kezdődött politikai lavina rövid időn belül Kairóban és NATO-támogatással Tripoliban is rezsimváltozást idézett elő. A közel-keleti térség más részeire is kiterjedő, a régió történetébe „arab tavasz” néven bekerült átalakulási folyamat az említett észak-afrikai államok addig domináns hatalmi csoportjainak gazdasági pozícióit is megrendítette. A keletkező ürbe benyomuló ellenzéki erők közül a legerősebb bázissal Egyiptomban, Tunéziában a Muszlim Testvérek rendelkeztek. Befolyásukat jól érzékeltette, hogy Tunéziában és a válság által kevésbé érintett Marokkóban működő szerveződések megnyerték a 2011 őszi tartott választásokat.¹

A régió politikai térképén bekövetkező változásoknak a világ első számú hatalmának fővárosában is nagy jelentőséget tulajdonítottak. A washingtoni döntéshozók 2010 ősztől követett stratégiája a közel-keleti autoritárius struktúrák fokozatos lebontását, az itteni politikai játéktér kiszélesítését, az Egyesült Államok befolyásának megerősítését célozta. A demokratikus átmenet elősegítésére az amerikai külügyminisztériumban 2011 szeptemberében egy speciális koordinátori irodát hoztak létre (*Office of the Special Coordinator For Middle East Transitions*). Ennek vezetőjévé William B. Taylor személyében egy tapasztalt diplomatát neveztek ki.² Taylor nagykövetnek és stábjának a fel-

1 A tunéziái szerveződés, az al-Nahda (Újjászületés) az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokon a mandátumok 41, a második helyen végzett baloldali Kongresszus Párt a Köztársaságért (CPR) 14 százalékát szerezte meg. [Ennahda wins Tunisia's elections](#). *AlJazeera*, 28 Oct. 2011, 2011. 11. 09. Marokkóban a nemzetgyűlési választásokon az Igazság és Fejlődés Pártja a 395 helyből 107, a második helyre befutó csoportosulás, a Függetlenségi Párt 60 mandátumot szerzett. [Morocco elections a foretaste for Egyptians, Morocco Tomorrow](#), 2011. 12. 11.

2 Taylor a narancsos forradalmat követően, 2006–2009 között az Egyesült Államok kijevei nagykövete volt. Korábbi fontosabb megbízatásai közül megemlíthető, hogy 2004–2005-ben ő vezette Bagdadban az iraki rekonstrukciót felügyelő hivatal, 2002–2003-ban pedig Kabulban a nemzetközi segélyprogram egyik koordinálója volt. Josh Rogin: [State Department opens Middle East Transitions office](#), *Foreign Policy*, September 12, 2011. (2015. 03. 21.)

adatkörébe tartozott azoknak az amerikai erőfeszítéseknek az összehangolása, amelyek előmozdítják, hogy Egyiptomban, Tunéziában és Líbiában a szabad választásokat követően „stabil demokratikus intézmények” jöjjenek létre. Az irodának támogatnia kellett az átmeneti időszak hatalmi tényezőit abban, hogy a civil társadalom erősítésével, a magántőke-invesztálások elősegítésével meg tudjanak felelni állampolgáraik várakozásának. A feladatkörébe tartozott annak megvizsgálása, hogy milyen lehetőségei vannak e három ország kulcsfontosságú gazdasági szektorainak támogatására, a kapcsolatok erősítésére az említett államok feltörekvő politikai, gazdasági, társadalmi csoportjaival.³ A három észak-afrikai ország alkotta körbe a „feltételek megérése”, vagyis az addig regnáló hatalmi csoportok bukása után Szíriát és Jement is be akarták vonni.⁴ A tét nagyságát jól érzékeltette Taylor nagykövetnek az Atlanti Tanács 2011. novemberi fórumán tett kijelentése, miszerint kormánya úgy véli, hogy az arab világban végbemenő átalakulás az elmúlt száz esztendő legnagyobb lehetőségét kínálja a stratégiai feltételek számottevő megváltoztatására.⁵

Az Egyesült Államok térségbeli politikai céljait elvi keretbe ágyazva Hillary Clinton a Nemzeti Demokrata Intézet ugyancsak novemberben tartott ülésén ismertette. A külügyminiszter a három észak-afrikai országban lezajlott változásokat a demokrácia megteremtéséért vívott arab forradalmaknak nevezte, s utalt arra, hogy a nép Jemenben és Szíriában is a demokráciára való ármenetet követeli. Ugyanakkor emlékeztetett arra, hogy egy diktátor elűzése nem jelenti automatikusan a forradalom győzelmét. A szabad választások fontosak, de nem elégségesek a pozitív irányú változáshoz, mivel egy új diktátor hatalomra kerüléséhez vagy a kisebbségek kisémmizéséhez is vezethet. A térségbeli „tényleges” demokratikus átalakulást, az itteni politikai rendszerek, társadalmak, gazdaságok „megnyitását” az Egyesült Államok nemzeti érdekeit szolgáló stratégiai szükségszerűségnek nevezte. Egy demokratikusabb arculatú Közel-Kelet és Észak-Afrika nagyban megkönnyítheti, hogy a három fő kihívást – az al-Kaida elleni harcot, a térségbeli szövetségesek védelmét, az energiahordozókkal való ellátás biztonságát – az Egyesült Államok eredményesen tudja kezelni.

A külügyminiszter elutasította, hogy az amerikai külpolitika a haladás és a stabilitás közötti választásból induljon ki: szerinte a reform előmozdításának csak egyetlen alternatívája van, a zűrzavar. A térségbeli instabilitás legfőbb oka a változás elutasítása, s emiatt a külügyminiszter élesen bírálta a jemeni és a szíriai rezsimeket, valamint burkoltan az egyiptomi állapotokat, ahol a politikai vezető szerepet választói felhatalmazás nélküli hatalmi tényezők gyakorolják. Clinton a pártokkal, köztük az iszlamista szerveződésekkel való együttműködés feltételei közé sorolta, hogy az adott csoportosulás azonosuljon a demokratikus értékekkel, utasítsa el az erőszakot, tartsa tiszteletben a jogállamiság elvét, a kisebbségek és a nők jogait, a szavazók akaratát. A külügyminisz-

3 Office of The Special Coordinator For Middle East Transitions. *U.S. Department of State*, 2015. 03. 22.

4 Josh Rogin: i. m.

5 Atlantic Council hosts Ambassador William B. Taylor in New Role as Special Coordinator for Middle East Transitions, *Atlantic Council*, November 4, 2011. (2015. 02. 07.)

ter hangsúlyozta, hogy egy párt megítélésénél nem a szavak, hanem a cselekedetek a döntőek.⁶

A globális centrum terjeszkedési stratégiáját jól érzékeltető, az Obama elnök 2011. májusi elvi alapvetéséből kiinduló beszéd alárendelt szerepet tulajdonított annak, hogy a demokratizálás, a politikai játéktér kiszélesítése az érintett államokban milyen érdekkonfliktusokat generál. Clinton tévesnek ítélte azokat a véleményeket is, amelyek a demokráciára való érettséget, vagy, ahogy ő fogalmazott, a „szabadságra való fogadókésztséget” a társadalmi fejlettségi szinthez kötötték. A pozitív példák között említette Fekete-Afrikát, ahol az 1990-es évektől kibontakozó demokratikus átalakulás egyértelmű cáfolata volt a korábbi vélekedéseknek. Ennek analógiájára úgy vélte, hogy a 2011-es közel-keleti politikai földindulás látványosan felülírta azokat a véleményeket, hogy az arabok nem érettek a demokráciára. A külügyminiszter átsiklott azon a tényen, hogy a poszthidegháborús korszakban a fekete kontinens számos országában a demokratizálás a különböző etnikai, vallási, törzsi háttérű politikai csoportok hatalmi harcának „mortalékává” vált. A világgazdasági kapcsolódás több itteni ország esetében kiszélesedett, de a jórészt külső készletésre elindult demokratizálás stabil belső integráló kereteket nem teremtett.

A figyelem fókuszában álló három észak-afrikai ország közül Washington számára a legnagyobb stratégiai jelentősége Egyiptomnak volt. Úgy vélték, hogy a legnépesebb és legnagyobb kulturális kisugárzással rendelkező arab országnak a demokráciára történő sikeres átmenete modellértékű lehet a többi arab állam számára. Ezért alig titkolt ingerültséggel figyelték, hogy az átmeneti időszak legfőbb hatalmi tényezője, a Fegyveres Erők Legfelső Tanácsa (FELT) a választások időpontját halogatja, s megpróbálja a hatalmát és privilégiumait megőrizni. A Fehér Háznak is tanácsokat adó, ismert szakemberekből álló kétpárti „egyiptomi munkacsoport” november 17-én közzétett nyilatkozata elmarasztalta a katonai vezetőket abban, hogy számos területen a mubáraki időszak elnyomó politikájához térnek vissza. Szerintük az Egyesült Államoknak egyértelművé kellene tennie, hogy valódi demokratikus átalakulás nem lehetséges a katonai uralom befejezése nélkül. Washingtonnak a nyomásgyakorlás céljából az egyiptomi hadseregnek juttatott katonai segílyt is feltételhez kell kötnie.⁷

Az Egyiptomban 2011 őszen kezdődő parlamenti választások fő esélyese a Muszlim Testvérek politikai szerveződése, a Szabadság és Igazságosság Párt (SZIP) volt. A csoportosulás a megnyilatkozásaiban azonosult a demokratikus értékekkel, de élénk vitára adott okot, hogy ezeket hatalmi helyzetben mennyire tartaná magára nézve kötelezőnek. A Muszlim Testvérek kormánytényezővé válásával Washingtonban már egy ideje számoltak. A jelentős társadalmi beágyazottsággal rendelkező szerveződés a globális centrum távlati érdekei szempontjából stabilabb tényezőnek tűnt, mint az 1952-es forradalom utáni

6 Hillary Rodham Clinton: *Keynote Address at the National Democratic Institute's 2011 Democracy Awards Dinner*. U.S. Department of State, November 7, 2011. (2015. 03. 21.) Beszédében a külügyminiszter a társadalmak „megnyitásával” kapcsolatos mondatánál általánosságban fogalmazott, de utalt a képviselőház külügyi bizottsága előtt 2011. március 1-jén elhangzó nyilatkozatára, amikor konkrétan meg is nevezte a térséget: „We are working to open up political systems, economies, and societies at a remarkable moment in the history of the Middle East, and to support peaceful, orderly, irreversible democratic transitions in Egypt and Tunisia.” *Secretary of State Hillary Rodham Clinton Opening Remarks Before the House Foreign Affairs Committee*. Embassy of the United States, Ankara, March 1, 2011. (2015. 04. 02.)

7 Josh Rogin: *Egypt Working Group calls for tough line on SCAF*, *Foreign Policy*, November 17, 2011. (2015. 03. 20.) A munkacsoport 2010-ben jött létre, társelnökei Robert Kagan és Michele Dunne voltak.

formációt létrehozó, de az eltelt évtizedek során politikailag „elhasználódott” nacionalisták. Az ossztűz alatt álló mubáraki hatalmi elit, a hadsereg, a velük szorosan összefonódó államapparátus, a Muszlim Testvérekkel szemben álló vallási vezetők érdekérvényesítő képességét azonban erősen alábecsülték. Mindez olyan időszakban, amikor a parlamenti választások napirendre kerülésével a hatalmi harc Egyiptomban új fázisba került.

Iszlamista győzelem a parlamenti választásokon

A választási törvény megszületése hosszú hónapokig váratott magára: többszöri módosítás után csak 2011. szeptember 27-én került kiadásra. A rendelet előírta, hogy a választásokra 3-3 fázisban kerül sor: a parlament alsóházába, a Népi Gyűlésbe a voksolás november 28-án, a felsőházba, a Súra Tanácsba pedig 2012. január 29-én kezdődik.⁸

A SZIP október elején nyilvánosságra került választási programja négy elvre – a szabadság, az igazság, a fejlődés és a civil iszlám állam megteremtését lehetővé tevő autentikus vezetés elvére – alapozódott. A dokumentum a sürgős teendők között említette a biztonsági helyzet konszolidálását, a rendvédelmi, illetve állambiztonsági szervek átalakítását. A program aláhúzta a saría értelmezési keretére támaszkodó, „nemzeti alkotmányos modern iszlám demokrácia” alkotmánya kimunkálásának fontosságát. Olyan parlamenti demokráciát szorgalmazott, mely a súra (konzultáció) elvére alapozódik. A program nagy figyelmet fordított a munkanélküliségből, a súlyos szociális helyzetből adódó feszültség enyhítésére. A modern szektor és a munkaigényes ágazatok fejlesztése mellett a javaslatok között szerepelt az önellátás elvének fokozott érvényesítése, az iszlám tradíció szociális elemeinek „aktivizálása”. A nacionalista célokat is megfogalmazó külpolitikai elgondolások fókuszába Egyiptom arab és iszlám világban betöltött „történelmi vezető szerepének” a visszaállítás és a Nílus-medence országaival való kapcsolatok fejlesztése került. A dokumentum utalt az 1979-es egyiptomi–izraeli békeszerződés egyes pontjai felülvizsgálatának szükségességére. A párt elhatárolódott a vallási fanatizmustól, elismerte a szabad vallásgyakorlatot, a kopt egyház történelmi szerepét, s fontosnak tartotta a nők társadalmi érvényesülésének előmozdítását.⁹

A formálisan 2011. november elsején induló kampányidőszak a versengésben résztvevő szerveződéseknek bázisuk erősítésére igen kevés időt hagyott. Ráadásul a közvélemény figyelmét igencsak megosztotta egy újabb, több napon át tartó súlyos összetűzés-sorozat, amely november 18-án robbant ki Kairóban, s több egyiptomi nagyvárosra is

8 A rendelet ötvözte a proporcionális és a többségi rendszert: a Népi Gyűlésbe 498 képviselő (332 listás, 166 egyéni), a Súra Tanácsba pedig 180 képviselő (120 listás, 60 egyéni) megválasztását tette lehetővé. A FELT elnöke a Népi Gyűlésbe 10, a Súra Tanácsba pedig 90 képviselőt nevezhetett ki. *Amendmed Law of the People's Assembly and Shura Council. State Information Service*, 2011. 09. 17. A választási szabályozás az egyéni választókeretekben fenntartotta a korábbi időkből származó foglalkozási kvótát, vagyis az egyéni keretben megválasztandó 2-2 képviselő fele „munkás vagy földműves” kellett, hogy legyen. A Népi Gyűlésre vonatkozó 1972-es 38. törvény a „földműves” kategóriába sorolta azokat a vidéken élő állampolgárokat, akiknek legfőbb tevékenysége a földművelés, s a családjukkal együtt nem birtokolnak vagy nem bérelnek 10 feddännál (4,6 ha – G. Gy.) nagyobb területet. A „munkás” kategóriába pedig azokat a fizikai és szellemi dolgozókat sorolták, akik jövedelme főképp az iparból, a kereskedelmi és szolgáltatási tevékenységből származik. *Law No. 38. 1972 Concerning The People's Assembly. Official Journal*, No. 39, 28 September 1972. (2010. 12. 17.)

9 Gazdik Gyula: Politikai erővonalak, választási földcsuszamlás a posztmubáraki Egyiptomban. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, *Elemzések*, 2012/4.

gyorsan áttérjedt. A főként szalafita, liberális és baloldali csoportok által kezdeményezett demonstrációk résztvevői a katonai uralom befejezését, a nemzeti megmentés kormányának felállítását, valamint az elnökválasztások 2012 áprilisáig történő lebonyolítását követelték. A 42 halálos és több mint 2000 sebesült áldozatot követelő összetűzés-sorozat az előző hónapban történt „Maspero-incidens” után rövid időn belül a második konfliktus volt, amely a hadsereg tekintélyét csorbította.¹⁰ A konfliktus miatt egy rövid ideig az is felmerült, hogy a parlamenti választások megkezdését elhalasztják. A Fehér Ház november 25-én nyilatkozatot adott ki, amelyben a demokráciára való átmenet folytatását, a civil kormányzás mielőbbi bevezetését sürgették.¹¹ A Muszlim Testvérek – amellet, hogy követelték a katonai uralom befejezését – elhatárolódtak a tüntetésektől, mivel tartottak attól, hogy a megmozdulások a számukra győzelmi esélyekkel kecsegtető választások megtartását veszélyeztetik.

A 2011. november 28-án kezdődő, másfél hónapon át tartó, 54 százalékos részvétellel lezajló alsóházi választásokon az iszlamista pártok, így a SZIP és szövetségesei, a Núr (Fény) Párt vezette szalafita blokk, valamint a Muszlim Testvérektől korábban eltávolodott aktivisták által létrehozott Vaszat (Közép) Párt a 498 választással betölthető parlamenti mandátum 74 százalékát szerezték meg. A SZIP által vezetett Demokratikus Szövetség 235 mandátumot, a képviselői helyek 47 százalékát mondhatta magáénak. Ezen belül a Muszlim Testvérek politikai szervezete 213 mandátumot, azaz a képviselői helyek 43 százalékát szerezte meg, ezzel a parlament legnagyobb pártjává vált. A listás helyek mellett az egyéni körzeteket is dominálták. A január végén kezdődő felsőházi választásokat csekély, 10 százalék körüli részvétel jellemezte. Ez az iszlamista szervezeteknek kedvezett, melyek a Súra Tanács 180, választással betölthető mandátumának több mint 80 százalékát szerezték meg. Ebből a Demokratikus Szövetség 58, a szalafiták 25 százalékkal részesedtek.¹²

A parlament alsóházának 2012. január 23-án tartott alakuló ülésén a testület elnökévé a SZIP ismert politikusát, Szaad al-Katátnit választották. A nyomasztó iszlamista dominanciát a képviselő-testület bizottsági vezetőinek megoszlása is jól érzékeltette: 19 bizottságból 15-nek az élére a SZIP és más iszlamista csoport vezetője került. A katonai tanács elnöke, Mohamed Huszein Tantávi tábornok a törvényhozói jogkört a parlamentnek átadó üzenetében ígéretet tett arra, hogy a hatalmat júniusban átadja a megválasztott elnöknek. A FELT vezetője másnap azt is bejelentette, hogy a forradalom első évfordulója alkalmából az 1981 óta érvényben lévő szükségállapotot január 25-től feloldják.

A számos külföldi politikus által üdvözölt egyiptomi választásokra azonban árnyékot vetett, hogy az újonnan választott Népi Gyűlés jogköre új alkotmány nélkül tisztázatlan volt. A 2011. március 30-án közreadott, 63 cikkelyből álló úgynevezett Alkotmányos Deklaráció („ideiglenes alkotmány”) ugyan kimondta, hogy a Népi Gyűlés a megválasztása

10 Ezen a napon az állami rádió és televízió Maspero területén lévő központja előtt a katonai rendszer politikájá ellen tüntető keresztények összetűztek a rendfenntartó erőkkal és a velük közösen fellépő muszlimokkal. Az összecsapásnak 24 kopt áldozata volt, s több mint 200-an megsebesültek. Kirkpatrick, David D.: *Church Protests in Cairo Turn Deadly*. *The New York Times*, October 9, 2011. (2012. 01. 07.)

11 *Statement by the Press Secretary on Recent Developments in Egypt*. *The White House*, November 25, 2011. (2011. 11. 27.)

12 Gazdik Gyula: Egyiptomi belpolitikai átalakulás a poszt-mubárai korszakban. *Külgügyi Szemle*, 2012. 1. sz. 159. o. A 2011. szeptemberi választási törvény értelmében a FELT vezetője, aki az államfői jogokat gyakorolta, a Népi Gyűlésbe 10, a Súra Tanácsba 80 képviselőt nevezhetett ki.

után azonnal megkezdi a törvénykezéssel, a közpolitikával kapcsolatos felhatalmazásainak az ellátását, de a kompetenciák felsorolásánál csak három területet jelölt meg: a fejlesztéspolitikát, a költségvetést és a végrehajtó hatalom felügyeletét. E szűkre szabott mozgásteret is nagyban korlátozta a FELT hatásköréről szóló 56. cikkely, amely aláhúzta, hogy a testület jogosult az ország irányítására: törvényeket hozhat és opponálhat, megszübhathja a költségvetés irányait, kinevezheti és elmozdíthatja a kormány tagjait, a katonai és polgári tisztségviselőket, összehívhatja és elhalaszthatja a parlament két házának üléseit, dönthet a kinevezett képviselők személyéről, valamint nemzetközi szerződéseket írhat alá.¹³

A választásokon a legtöbb mandátumot szerzett párt vezetőjét az államfői teendőket átmenetileg ellátó Tantávi tábornok nem kérte fel kormányalakításra. Ennek egyrészt hatalmpolitikai okai voltak, másrészt a katonai tanács még a voksolás előtt, november 25-én Kamál Ganzúri vezetésével egy új ügyvivő kormányt nevezett ki. A FELT a veterán politikust a hadsereg és az igazságszolgáltatás kivételével államfői kompetenciákkal ruházta fel. Megbízata az új alkotmány kidolgozásáig, illetve az elnökválasztás lebonyolításáig szólt. Az új kormány hivatalba lépése után egy nappal, december 8-án jelentették be a pártok képviselőiből, elnökjelöltekből, kulturális és más közéleti szereplőkből álló 30 tagú Tanácsadó Testület (TT) felállítását. Ennek fő feladata az elnökválasztás szabályainak, illetve az alkotmányozó gyűlés tagjai kiválasztásánál érvényesülő szempontok kidolgozása volt.¹⁴ A testület vezetője az új Népi Gyűlés alakuló ülésének napján adott nyilatkozatában a katonai tanács felfogásához hasonlóan úgy vélte, hogy a létrejövő alkotmányozó gyűlésben a társadalom „összes árnyalatának” képviseltetnie kell magát. A Muszlim Testvérek ezzel szemben azt az álláspontot képviselték, hogy a létrehozandó 100 tagú testület főleg a parlament alsó- és felsőházának tagjai közül legyen kiválasztva.

A Muszlim Testvérek és a hadsereg hatalmi harcának elmélyülése

A Muszlim Testvérek, illetve a Szabadság és Igazságosság Párt vezetői a választási időszakban igyekeztek a közvéleményt megnyugtanni: a párt várható fajsúlyos parlamenti szerepe nem jelenti, hogy a törvényhozást egy teokratikus állam megteremtése érdekében fogják befolyásolni. A SZIP vezetője december elején adott hosszabb televíziós interjújában hangsúlyozta, hogy a nép akaratát minden körülmények között tiszteletben fogják tartani, s fő célként egy nemzeti, alkotmányos, modern demokrácia megteremtését jelölte meg. Aláhúzta, hogy egy iszlám értékekre támaszkodó politikai entitás nem ellentétes a modern, demokratikus állammal. A keresztények megnyugtata végett megerősítette, hogy a koptokat a társadalom muszlimokkal egyenrangú tagjainak tekintik.¹⁵ A párt elnöke az interjúban igyekezett az Egyiptom jövőjéről szóló, 2011 júniusában született „al-Azhar dokumentum” keretei között maradni, amelyet számos politikai tényező, köztük a SZIP

13 Constitutional Declaration 2011. (2015. 11. 30.)

14 Heba Fahmy: Advisory council to hold first meeting Sunday, without MB or youth. *masress.com*, December 9, 2011.

15 Full English Translation of Dr. Mohamed Morsi's Interview on Dream TV with Wael Ibrashi. *Freedom and Justice Party*, December 14, 2011. (2014. 06. 14.)

is támogatott.¹⁶ Az itt lefektetett elveket egyúttal egyfajta vezérfonalnak tekintették egy alkotmányozó gyűlés számára.

Az egyre nyilvánvalóbb választási siker hatására a Muszlim Testvérek már a második forduló után óvatosan emelték a tétet. Míg korábban, a Mubarak bukása utáni hetekben a várható parlamenti mandátumok tekintetében azt kommunikálták, hogy a mandátumok 30 százaléka számítanak, április végén már bejelentették, hogy 50 százalék a cél, amely a szövetségekkel, koalíciós partnerekkel együtt a Népi Gyűlésben domináns pozíciót jelenthetett a számukra. December végén már látszott, hogy az 50 százalék közeli teljesítménnyel ezt a célt el fogják érni. De nem kevesen voltak a soraikban olyanok, akik abban reménykedtek, hogy a SZIP által irányított Demokratikus Szövetség 50 százalék feletti támogatottságot fog szerezni. Ez nem volt teljesen alaptalan várakozás, de a szalafiták nem várt sikere ezeket a reményeket keresztülhúzta.

A maratoni parlamenti választások végén a továbblépés kérdéseit érintő, a *New York Times* internetes kiadásában közölt interjújában a párt helyettes vezetője úgy vélte, hogy a hatalom átadásának a hadsereg által elvileg ígért időpontban, vagyis az új alkotmány elfogadása, illetve az elnökválasztás után kell megtörténnie. De Isszám al-Irján ehhez azonnal hozzátette, hogy a Muszlim Testvérek nem hiszik, hogy a hadsereg az összes hatalmáról önként lemondana. A távozásukat szolgáló első lépés az lenne, hogy biztosítsák a parlament jogát a 100 fős alkotmányozó gyűlés megválasztásához. A politikus hangsúlyozta, hogy az ország kormányzása egyelőre a katonai tanács, az ügyvivő kormány és a parlament együttműködését igényli, de az új elnök megválasztása és az alkotmány ratifikálása után a hadsereg három hónapon belül visszatérhet a táboraiba. A SZIP alelnöke meglepedéssel szolt arról, hogy az amerikai kormányzat több évtizedes bizalmatlanság után úgy tűnik, hajlandó egy Muszlim Testvérek által dominált kormányt elfogadni Egyiptomban. Reményét fejezte ki, hogy az amerikai anyagi támogatás folytatódik, s Washington ezt nem fogja politikai nyomásra felhasználni. Egyértelművé tette, hogy elfogadják az Izraellel való békeszerződést megalapozó Camp David-i megállapodásokat. Hangsúlyozta azonban, hogy Izrael is meg kell, hogy értse az „arab tavasz” kapcsán jelentkező demokratikus nyitáshoz a palesztin kérdésre gyakorolt kihatásait.¹⁷

Nem sokkal az új parlament alakuló ülése előtt adott televíziós interjújában a Muszlim Testvérek legfelső vezetője az addigi óvatosságot félretéve nyíltan megfenyegette a katonai

16 Ahmad Tajjibnak, az al-Azhar sejkjének különböző irányzatokhoz tartozó értelmiségiekkel, teológusokkal való konzultációi nyomán megszületett dokumentum 11 pontot tartalmazott. Az itt rögzített elvek többek között kimondták, hogy az al-Azhar támogatja az egyiptomiak által elfogadott alkotmányra, a törvényhozói és végrehajtói hatalom elkülönülésére épülő modern, demokratikus állam létrejöttét. Egy iszlám állam nem hasonlítható össze az olyan elnyomó államalakulatokkal, amelyben az egyiptomiak is éltek a korábbi periódusban. Egy iszlám állam – amennyiben a saría a törvénykezés legfőbb forrása – lehetőséget ad az embereknek arra, hogy a saját társadalmukat ténylegesen is kormányozzák. Egy másik elv leszögezte, hogy az al-Azhar támogatja a szabad és közvetlen választáson alapuló demokráciát, amely az iszlám súra elveinek alkalmazását lehetővé tevő modern formula. Ez utóbbiak magukban foglalják a pluralizmust, a politikai váltogazdálkodás, a jogállamiság, a társadalom tagjai felelősségének az elvét. Az al-Azhar dokumentuma úgyszintén fontosnak tartotta a vélemény- és gondolatszabadság érvényesülését, az ellenvélemények tolerálását, a nők és gyerekek jogainak tiszteletben tartását. A nemzetközi kapcsolatokat tekintve elsősorban az arab, az iszlám, az afrikai államokkal való kapcsolatok erősítését, s a palesztin nép harcának támogatását szorgalmazta. *Al-Azhar and a group of Egyptian educated elite statement about the future of Egypt*. State Information Service, 23 June 2011. (2011. 09. 08.)

17 Kirkpatrick, David D.: *Islamists in Egypt Back Timing of Military Handover*. *The New York Times*, January 8, 2012. (2015. 02. 14.)

vezetőket. Mohamed Badie hangsúlyozta ugyan, hogy a bukott Mubárak-rezsim és a katonai tanács uralma közé nem lehet egyenlőséget tenni, de ez nem jelenti azt, hogy az átmeneti korszakban a tömegekkel szemben elkövetett bűnökért az érintettek felelősségre vonásától el lehet tekinteni. Badie egyetértett a Nemzetvédelmi Tanács felállításának az Alkotmányos Deklarációban szereplő előírásával, de – a FELT befolyásának csökkentésére gondolva – azzal a kikötéssel, hogy annak tagjait nem a hadseregnek, hanem a parlamentnek kellene kineveznie. Egy igen kényes témáról, a katonai költségvetésről Badie kijelentette, hogy a katonai költségvetés felhasználását a Népi Gyűlésnek kellene felügyelnie. Igaz, ehhez hozzátette, hogy nemzetbiztonsági okokból ezt a tevékenységet a képviselőtestületnek egy speciális bizottságon keresztül kell majd gyakorolnia. Külpolitikai kérdésekről szólva a Muszlim Testvérek vezetője is aláhúzta, hogy tiszteletben fogják tartani az ország nemzetközi kötelezettségeit, köztük az Izraellel kötött 1979-es békeszerződést.¹⁸ A szervezet legfelső vezetőjének nyilatkozata a parlament szerepének erősítése mellett a katonák távozását kívánta gyorsítani. Nem kizárt, hogy a felelősségre vonás „bedobására” Jimmy Carter latin-amerikai párhuzama inspirálta. A volt amerikai elnöknek – aki a népi gyűlési választások utolsó napjaiban csatlakozott a voksolást monitorozó munkatársaihoz – a FELT vezetőjével való tárgyalása után az volt a benyomása, hogy a hadsereg nem kíván az összes hatalmi privilégiumától megválni. A találkozó után adott nyilatkozatában Carter többek között emlékeztetett arra, hogy a latin-amerikai katonai diktatúrákból a demokráciába történő átmenetet többek között az tette lehetővé, hogy a bűnök elkövetésével megvádolt vezetőknek távozásukért cserébe büntetlenséget ígértek.¹⁹

Az átmeneti korszakban a hatalom centrumában álló katonai tanács, illetve a hadsereg népszerűsége 2011 januárja óta láthatóan csökkent, de még mindig jelentős volt. Az 1952-es forradalmat végrehajtó, az azt követő új rendszert kiépítő hadsereg és a mögötte álló szekuláris, vallási erők nem voltak érdekeltek az általuk létrehozott hatalmi építmény számottevő átalakításában. A FELT vezetői az átmeneti időszakban több hibát követtek el: a legsúlyosabbként közöttük beleegyeztek abba, hogy a választások megelőzzék az alkotmányozást. Az ebből származó potenciális veszélyeket a hadsereg privilégiumainak bebetonozásával próbálták ellensúlyozni, e törekvések azonban a választások előtt nem sikerültek. A parlamenti voksolás végeredménye, az iszlamista frontáttörés a katonai tanács vezetőit meglepte, kihatásaiban a testület politikai helyzetét is gyengítette. Az iszlamistákkal szemben álló politikai erők a parlamenti mandátumoknak nagyjából egynegyedével rendelkeztek, de eléggé heterogén csoportot alkottak. Az adott nemzetközi és belpolitikai feltételrendszer közepette a hatalom megtartásának „algériai útja” ekkor szóba sem jöhetett.²⁰ A kialakult helyzetben két lehetséges alternatíva maradt: megpróbálni a Muszlim Testvérekkel valami kompromisszumot elérni, vagy ha ez nem járható, akkor az „alkotmányjogi kapaszkodók” és a politikai ellenfelek közötti törésvonalak maximális kiaknázása. Jelentős választási győzelemmel a tarsolyukban azonban a Muszlim Testvérek egyre kevésbé hajlottak a kompromisszumra.

18 Noueihed, Lin: *Egypt Islamists: military will not escape scrutiny*. *Reuters*, January 20, 2012. (2015. 05. 10.)

19 Kirkpatrick, David D.: *Carter Says Egypt's Military Is Likely to Retain Some Political Powers*. *The New York Times*, January 11, 2012. (2015. 02. 19.)

20 Az Iszlám Üdvfront győzelmét elkerülendő, 1992 januárjában az algériai hadsereg megakadályozta a parlamenti választások második fordulójának megtartását. A lépés polgárháború előidézője lett az észak-afrikai országban.

A jogi eszköztár azonban hatékony fegyvernek bizonyult. Ennek első jelével a politikai közvélemény néhány héttel a parlament megalakulása után találkozhatott. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság egyik bírójának 2012. február 20-án közzétett állásfoglalása alkotmányellenesnek minősítette a választási rendszert, amelynek alapján az új parlament megválasztása történt. Szerinte az alkotmány szellemével ellentétben, hogy a választással betöltendő képviselői helyek kétharmadát proporciónális, egyharmadát többségi elv alapján töltötték be. Az „alkotmányos egyenlőség” elve szerint a mandátumok felét a többségi elv alapján kellett volna betölteni. A bíró szerint az egyenlőség elvét ugyancsak sértette, hogy az egyéni választókerületekbe a pártok is állíthattak jelölteket.²¹ Az állásfoglalásról a döntést a Legfelsőbb Alkotmánybíróság elé terjesztették, ezzel a parlament működése komoly veszélybe került.

Amerikai „vendégjárás” Kairóban

A választási folyamat megkezdését Washingtonban megleléssel nyugtázták. A voksolás első fordulója után közreadott nyilatkozatában Hillary Clinton gratulált az egyiptomi népnek a sikeres kezdethez. A külügyminiszter hangsúlyozta, az Egyesült Államok fontosnak tartja, hogy a demokráciába való átmenet Egyiptomban „törvényes, átlátható és inkluzív módon” folytatódjék.²² A megfogalmazásban burkolt figyelmeztetés is volt a hatalmat gyakorló katonai tanács számára, amelynek a tevékenységét bíráló hangok Washingtonban az év végén ismét felerősödtek. A kiújult tüntetésekkel szembeni kemény katonai-rendőri intézkedések mellett ennek oka a hatóságoknak több külföldről támogatott, nem kormányzati szervezetet érintő fellépése volt. Ezek között a demokratikus értékek népszerűsítésével foglalkozó három amerikai NGO is szerepelt.²³ Az okokat kutatva egyes sajtóorgánumok arról írtak, hogy az akcióval a katonai vezetők jelezni akarták elsősorban az Egyesült Államoknak, hogy a politikai átmenet időszakát a saját elgondolásaik szerint kívánják „levezényelni”.²⁴

A kairói hatóságok fellépésére Washingtonban magyarázatot követeltek, s a gazdasági támogatás leállításával fenyegetőztek. A feszültség Jeffrey D. Feltman közel-keleti ügyekben illetékes helyettes külügyi államtitkár 2012. január eleji kairói tárgyalásai nyomán látszólag oldódott. A megbeszéléseit követő sajtótájékoztaton az amerikai diplomata megleléssel nyugtázta, hogy tárgyalópartnerei ígéretet tettek az érintett NGO-k működésének engedélyezésére. Feltman azt is aláhúzta, hogy Egyiptom az Egyesült Államok legfontosabb partnere az arab világban.²⁵ A következő nap, január 6-án adott hosszabb interjújában elismerte, hogy országa „sok-sok éve” dialógust folytat a Muszlim Testvérekkel.

21 Zayed, Dina: *Egypt court rules parliament vote system unconstitutional*. Reuters, February 21, 2012. (2015. 06. 27.)

22 *Statement On Egyptian Elections*. U.S. Department of State, November 30, 2011. (2011. 12. 03.)

23 A szóban forgó NGO-kat az International Republican Institute, a National Democratic Institute és a Freedom House működtette.

24 Az egyiptomi hatóságok 2011. december 29-én átkutatták a szóban forgó NGO-k irodáit, és iratokat, számítógépeket, számítógép-tartozékokat foglaltak le. Az akció a maga nemében páratlan volt, mivel Mubarak időszakában sem került sor hasonló fellépésre. Fadel, Leila – Warrick, Joby: *Egyptian security forces raid offices of U.S., other democracy groups*. *The Washington Post*, December 29, 2011. (2015. 05. 14.)

25 Fadel, Leila: *Top U.S. diplomat seeks to ease tensions with Egypt over raids*. *The Washington Post*, January 5, 2012. (2015. 03. 08.)

A diplomata szavaiból, aki ott-tartózkodása alatt találkozott a szerveződés képviselőjével, arra lehetett következtetni, hogy az iszlamista szervezetet is ama politikai erők közé sorolja, amelyek elfogadják a demokratikus játékszabályokat. Ugyanakkor burkoltan figyelmeztette a csoportosulás vezetőit arra, hogy a regionális stabilitás fontos elemét jelentő egyiptomi–izraeli békeszerződés megkérdőjelezése, népszavazásra bocsátása az ország számára létfontosságú külső gazdasági–pénzügyi támogatást veszélyeztetheti. Az interjú legfőbb üzenete az volt, hogy a felmerült viták ellenére az Egyesült Államok Egyiptomban a legfontosabbnak az átmenet sikerét tekinti.²⁶

A Muszlim Testvérek politikai szárnyának küszöbönálló választási győzelmével párhuzamosan a csoportosulás politikailag felértékelődött Washingtonban. Ezt jelezte, hogy Feltman tárgyalásai után néhány nappal a külügyminisztérium második embere, William J. Burns látogatott Kairóba. A külügyminiszter-helyettes tárgyalta Tantávi tábornokkal és a kormány több tagjával, de útjának legfőbb célja az volt, hogy közelebről is megismerkedjen a SZIP vezetőinek elképzeléseivel. E tekintetben eléggé éles volt a kontraszt a közvetlenül Mubárak bukása után tett látogatásával, amikor a főbb ellenzéki erőkkel való tárgyalási programjában a Muszlim Testvérek szervezete nem szerepelt. A SZIP vezetőjével, Mohamed Murszival január 11-én sorra került tárgyalásai során Burns gratulált a párt választási sikeréhez, s jelezte, hogy országa az egyiptomi nép döntését, vagyis a SZIP győzelmének tényét respektálni fogja. Hangsúlyozta Egyiptom regionális szerepének fontosságát, s jelentős gazdasági támogatást helyezett kilátásba az ország gazdasági gondjainak enyhítésére. Murszi a válaszában biztosította tárgyalópartnerét, hogy a Szabadság és Igazságosság Pártja tisztában van az amerikai–egyiptomi kapcsolatok fontosságával. De azt is hozzátette, hogy az „arab tavasz” forradalmainak tükrében az Egyesült Államoknak át kellene gondolnia regionális stratégiáját. A pártelnök a politikai elgondolások között említette, hogy ameddig az átmeneti időszak tart, egy félelnöki rendszert tartanának ideálisnak Egyiptomban.²⁷

A tárgyalások kairói politikai körökben nagy figyelmet keltettek, mivel Burns volt a legmagasabb rangú amerikai politikus, akivel a csoportosulás, illetve a Muszlim Testvérek vezetői találkoztak. A megbeszélések után Burns a CBC televíziós társaságnak adott interjújában a legrészletesebben a gazdasági támogatásról beszélt. Megemlítette, hogy Obama elnök egymilliárd dollár egyiptomi adósság elengedésére tett javaslatot a Kongresszusnak. A hitelgaranciák mellett Washington bátorítani fogja az amerikai magántőke-befektetéseket, s támogatja a kis- és középvállalkozások megerősítését, a turisztikai ágazat fejlesztését és a fiatalok munkanélküliségének csökkentését szolgáló lépéseket.²⁸

Elutazása előtt, január 14-én Jimmy Carter tett udvariassági látogatást a Muszlim Testvérek premier plánba került vezérénel, Mohamed Badie-nál, akit négy nap múlva az Egyesült Államok kairói nagykövete is felkeresett. Anne Patterson gratulált a szervezet politikai pártjának választási sikeréhez, s kijelentette, hogy az Egyesült Államok nagy várakozással tekint „a nép által választott parlamenttel és a demokratikus kormánnyal való

26 Assistant Secretary of State for Near Eastern Affairs Jeffrey Interview With Al Masree Al-Yom. *Embassy of the United States*, Cairo, January 6, 2012. (2015. 05. 22.)

27 FJP Chairman Meets With Assistant U.S. Secretary of State. *ikhwanweb.com*, January 12, 2012. (2015. 05. 16.)

28 Deputy Secretary, William J. Burns Interview With Lamis el Hadidi. *CBC TV. Embassy of the US*, Cairo, January 11, 2012. (2015. 05. 13.)

együttműködés elé”. Badie a válaszában korábbi nyilatkozataiból már ismert elemeket ismételve hangsúlyozta, hogy a diktátorok támogatása sokat ártott Amerika tekintélyének, s szavak helyett tettek kellene, hogy az Egyesült Államoknak ismét hitele legyen az arab és muszlim tömegek körében. Különösképp vonatkozik ez a palesztinkérdésre. Patterson elismerte, hogy követtek el hibákat, de utalt arra, hogy a demokratikus viszonyok egyiptomi stabilizálódása minden bizonnyal szoros partneri kapcsolatokat eredményez majd. A szívélyes légkörben lezajlott találkozó végén arra biztatta a vendéglátóját, hogy az ország gazdasági problémáinak enyhítésére fűzzék szorosabbra az együttműködést a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel.²⁹

A Muszlim Testvérekkel való kapcsolatoktól eltérően a katonai tanács által irányított kairói kormány és Washington között a feszültség újra felerősödött. Obama elnök január 20-án hivatalosan is tájékoztatta Tantávi tábornokot arról, hogy a Kongresszus a 2012-es pénzügyi évre előirányzott 1,55 milliárd dollár segély fő tételét jelentő katonai támogatás folyósítását feltételekhez kötötte.³⁰ Másnap az egyiptomi hatóságok a külső finanszírozású NGO-k elleni kampány részeként megakadályozták a Nemzetközi Republikánus Intézet egyiptomi részlegvezetőjének, az amerikai közlekedési miniszter fiának, Sam Lahoodnak az elutazását az országból. Vele együtt 19 amerikai ellen kezdeményeztek eljárást azzal a váddal, hogy hivatalos engedély nélkül tevékenykedtek az országban.³¹ A kínos incidens, az NGO-ügy „eszkalálódása” a Michael H. Posner vezetésével Kairóba látogató, a hónap során immár harmadik hivatalos amerikai delegáció tárgyalásait is beárnyékolta. Az emberi jogokért és demokráciáért felelős helyettes államtitkár a megbeszéléseit összegző január 26-i sajtótájékoztatóján az ilyenkor elvárt udvariasságot félretéve leszögezte, hogy a választás önmagában nem elégséges egy életképes demokrácia megteremtéséhez. Sürgette a civil szervezetek, ezen belül is az emberi jogok tiszteletben tartásával, a demokratikus értékek terjesztésével foglalkozó NGO-k szabad működésének biztosítását, a szükségállapot teljes körű feloldását, s figyelmeztetett a szektáriánus ellentétek felerősödésének veszélyeire.³²

A két ország közötti újabb kötélhúzás ellenére Obama elnök úgy vélte, hogy fel kell gyorsítani az Egyiptomnak szánt amerikai segély engedélyeztetési eljárását. Ezt január 25-

29 Badie to US Ambassador: Actions Not Words Will Help US Restore Its Credibility in Muslim World. *ikhwanweb.com*, January 19, 2012. (2014. 12. 12.)

30 A törvény kimondta: az egyiptomi kormánynak csak akkor biztosítható az összeg átutalása, ha a külügyminiszter igazolja, hogy Kairó betartja az 1979-es egyiptomi–izraeli békeszerződés előírásait. Ugyancsak Hillary Clintonnak kellett megerősítenie, hogy az egyiptomi kormány támogatja a civil kormányzásra való átmenetet, beleértve a szabad és tiszta választásokat, a szólás-, a gyülekezési és a vallásszabadság védelmét. A külügyminiszter csak nemzetbiztonsági okokra hivatkozva függeszthette fel ezen előírások érvényesítését. *Consolidated Appropriation Act, 2012*. Public Law 112-74-Dec. 23, 2011, Foreign Military Financing Program. (2015. 06. 02.)

31 A hatóságok amerikaiakon kívül 8 más nemzetiségű külföldi és 16 egyiptomi NGO-munkatárs ellen is eljárást indítottak. Maga Sam Lahood, tartván a letartóztatástól, négy hetet az amerikai nagykövetségen töltött, ekkor öt társával együtt óvadék ellenében távozatott az országból. Az Egyesült Államokba visszatérve egyik alkalommal úgy nyilatkozott, hogy a Muszlim Testvérek – akik mindenki másnál jobban ismerik azt az aljas taktikát, melyet a múltban a Mubarak-kormány alkalmazott – érdekeltek az NGO-munkatársak elleni eljárásra alapot adó korábbi törvények megváltoztatásában. Michele Kelemen: *Egypt's Moves Leave Democracy Advocate Bewildered*. *npr.org*, March 08, 2012. (2015. 06. 03.) 2013 júniusában egy kairói bíróság Sam Lahoodot távollétében 5 év börtönre ítélte, vele együtt 16 érintett amerikai NGO-munkatársat ítélték el. *Ray LaHood's son sentenced to jail in Egypt in absentia over pro-democracy dispute*. *NBC News*, June 4, 2013. (2015. 06. 03.)

32 *Statement by Assistant Secretary Michael H. Posner, Embassy of the US, Cairo, January 26, 2012*. (2015. 05. 27.)

én a davosi világgazdasági fórumon részt vevő Robert Hormats helyettes külügyi államtitkár közölte a sajtó képviselőivel. A diplomata, aki januárban delegáció tagjaként járt a közel-keleti országban, „példa nélkülinek” nevezte a Muszlim Testvérek képviselőivel folytatott tárgyalásokat, akiket nagyon „pragmatikus” gondolkodásúaknak nevezett. Hangsúlyozta, hogy Egyiptom „roppant fontos” ország, s Washington szeretne mihamarabb számottevőbb támogatást nyújtani a számára. Ennek érdekében mérlegelik, hogy több más államnak szánt segílyt Kairó megsegítésére csoportosítanának át.³³ Hormats azonban nem beszélt arról, hogy a két ország között jelentkező elhidegülés közepette az említett terveket a Fehér Ház hogyan fogja keresztülvinni a Kongresszusban. Az elképzeléseket még inkább megkérdőjelezte a vezérkari főnökök egyesített bizottsága elnökének kairói látogatása. Martin Dempsey tábornok érkezését megelőzően tartott FELT-üléstről kiadott közlemény hangsúlyozta, hogy Egyiptom gazdag történelmi múlttal rendelkező állam, melyet külső diktátumok elfogadása érdekében nem lehet „presszionálni és zsarolni”. Egyiptom bilaterális kapcsolatait az Egyesült Államokkal és más országokkal a kölcsönös érdekekre kell alapozni.³⁴ A korántsem diplomatikus időzítés után február 11-én – vagyis Mubárak bukásának első évfordulóján – a FELT vezetőivel sorra került tárgyalásai során a katonai együttműködés mellett az NGO-k ügye is napirendre került. Dempsey azt is aláhúzta, hogy országa nagy figyelemmel követi az egyiptomi demokratizálási folyamatot és a hadseregnek a polgári kormányzásra való áttérést elősegítő erőfeszítéseit. A tábornok nem csinált titkot abból, hogy az amerikai vezetést nem pusztán a meglévő vitakérdések, hanem a szélesebb értelemben vett kapcsolatrendszer jövője is aggodalommal tölti el. Kairóból való elutazása után a repülőgép fedélzetén újságíróknak azt is kijelentette, hogy szerinte az egyiptomi katonai vezetőknek nincs világos jövőképük.³⁵

A kapcsolatok fagypont alá süllyedése azonban egyik félnek sem volt az érdeke. Dempsey látogatása után egy héttel McCain vezetésével szenátusi delegáció tárgyalt az egyiptomi vezetőkkel. Maga McCain, aki régóta ismerte Tantávi tábornokot, a vele való találkozó után optimistán nyilatkozott az „NGO-krízis” megoldásának, az eljárás alá vont amerikaiak távozásának engedélyezéséről. A szenátorok találkoztak több csoportosulással, köztük a Muszlim Testvérek politikai szárnyának képviselőivel. A közbenjárás ezúttal eredményes volt, mivel Sam Lahood és társai március elsején távozhattak az országból. Kairó döntését Washingtonban pozitívan fogadták, bár több amerikai politikus is jelezte, hogy ezzel még távolról sem került pont az ügy végére. Hasonló szellemben nyilatkoztak az időközben hazatért szenátusi küldöttség tagjai, de feltűnő volt, hogy az általuk kiadott közlemény kiemelte azt a „konstruktív szerepet”, amelyet a Szabadság és Igazságosság

33 Obama set to speed aid to Egypt: official, *Reuters*, January 25, 2012. (2015. 04. 31.)

34 Dr. Ashraf Ezzat: *Egypt Military Rejects US Threats and Braces for General Strike*. *wordpress.com*, Posted on February 10, 2012. (2015. 06. 09.) A FELT vezetői az NGO-ügy okán sokasodó támadások miatt a Dempsey-látogatás előtt egy Washingtonban tárgyaló egyiptomi katonai delegációt is idő előtt visszahívtak Kairóba. *Egypt military delegation to return home early from US*. *Ahram Online*, 8 February 2012. (2015. 08. 13.)

35 Pellerin, Cheryl: *Dempsey Addresses Concerns With Egyptian Military Leaders*. *U.S. Department of Defense*, February 12, 2012. Batrawy, Aya: *Hussein Tantawi, Gen., Martin Dempsey Meet*. *The Huffington Post*, 02. 11. 2012. (2015. 06. 08.)

Pártja játszott a krízis megoldásában.³⁶ A riválisoknak muníciót adó „dicsérő” szavak magyarázkodásra készítették a Muszlim Testvérek vezetését. A március 6-án kiadott nyilatkozatukban tagadták, hogy a folyamatban lévő igazságügyi eljárást megkerülve szerepet játszottak az amerikai NGO-munkatársak távozását lehetővé tevő döntés megszületésében.³⁷ A Kairóban járt szenátorok megnyilatkozásaiból az is kiderült, hogy a Muszlim Testvérek pozitív megítélése nem korlátozódott az NGO-krízisben képviselt álláspontjukra. Graham szenátor a szenátus megajánlási bizottsága előtt február 28-án sorra került meghallgatása során elismerte, hogy korábban fenntartásai voltak a Muszlim Testvérekkel szemben, de a velük való tárgyalások során az NGO-k témája mellett a gazdaságpolitikai elképzeléseik is nagy hatást gyakoroltak rá. Hangsúlyozta azt is, hogy a következő egyiptomi kormány el fog határolódni a mubáraki korszak örökségétől. Ezzel Graham közvetett módon arra utalt, hogy az új egyiptomi kormányt minden bizonnyal a Muszlim Testvérek politikai pártja fogja dominálni, de ez nem lehet akadálya annak, hogy az Egyesült Államok a „szokásos” katonai, gazdasági támogatást továbbra is biztosítsa.³⁸

Washington szerette volna, hogy a katonai uralmat mielőbb civil kormányzás váltsa fel, de Egyiptom kiemelt stratégiai jelentősége miatt a hadsereggel való szoros kapcsolatoknak továbbra is nagy fontosságot tulajdonított. Március 15-én a *New York Times* olyan értesülést közölt, hogy az Obama-adminisztráció nemzetbiztonsági okokra hivatkozva az 1,3 milliárd dolláros katonai támogatás Kongresszus által szabott feltételeinek felfüggesztésére készül. Emellett 250 millió dollárt juttatnának Kairónak, ennek a nagy részét gazdaságfejlesztési célokra fordítanák. A cikk megjelenésének napján amerikai kongresszusi delegáció érkezett Kairóba. A Nancy Pelosi vezette küldöttséget április elején egy újabb kongresszusi delegáció követte, amely többek között találkozott a Muszlim Testvérek elnökjelöltjével, Khajrat al-Sátírral. Ez utóbbival párhuzamosan a Carnegie Alapítvány meghívására a Szabadság és Igazságosság Pártjának delegációja tett egyhetes látogatást az Egyesült Államokban. Ennek során Washingtonban külügyminisztériumi és fehér házi tisztviselőkkel is találkoztak. A delegáció részt vett a Carnegie Alapítvány által április 5-én szervezett fórumon, ahol a térség vezető Muszlim Testvérek-szervezeteinek képviselői üzletemberek, szakértők előtt fejtették ki elképzeléseiket. A fórumot megnyitó beszédében az intézmény vezetője, Jessica Mathews kiemelte, hogy egy ilyen találkozó tizenhat hónappal korábban elképzelhetetlen lett volna. Az iszlamista pártok fontos tényezői a térségben zajló változásoknak, már vagy a közeljövőben kulcsfontosságú kormányzati pozíciókra tettek/tesznek szert. Felemelkedésük politikai realitás, s az általuk hozott döntések nagyban befolyásolni fogják a Közel-Kelet jövőjét.³⁹

36 A szenátorok a SZIP február 20-án megjelent közleményére utaltak, amely nagyra értékelte az NGO-k szerepét a demokratizálási folyamat előmozdításában, és sürgette, hogy legális és átlátható működésük érdekében oldják fel az NGO-k létrehozását, regisztrációját akadályozó előírásokat, szabályozzák a helyi és külföldi forrásokból történő finanszírozásukat. A külföldi támogatásban részesülő NGO-k működésének speciális projektekre kell irányulniuk, s a külső donorok beavatkozásától mentesen kell működniük. A közlemény egyaránt elítélte a hatóságoknak az NGO-k elleni, politikai okokból kezdeményezett fellépését, valamint a külföldi kormányoknak az ügyben eljáró igazságügyi szervek vizsgálatának befolyásolására irányuló törekvését. *Freedom and Justice Party Supports Role of NGOs as Essential to Democratic Process. ikhwanweb.com*, 20 February 2012. (2015. 06. 20.)

37 MB Statement on the Case of Foreign Funding of Non-Governmental Organizations, *ikhwanweb.com*, March 6, 2012. (2015. 06. 20.)

38 *Statements from U.S. Members of Congress, 10 February, 2012 – March 15, 2012.* (2015. 06. 20.)

39 *From Islamists in Power: Views from Within.* Jessica Tuchman Mathew, Opening Remarks. *Carnegie Endowment for International Peace*. April 5, 2012, Washington, D.C. (2012. 04. 17.)

Jessica Mathews új korszakról beszélt, az amerikai regionális stratégiára gyakorolt kihatásokkal felvezetőjében természetesen nem foglalkozhatott. Egyiptomi relációban erre két héttel korábban megjelent írásában Michele Dunne vállalkozott. A kétpárti egyiptomi szakértői csoport társelnöke hangsúlyozta, hogy a bilaterális kapcsolatokban „resetre” van szükség. Washington számára hosszú évtizedek óta Kairó fontos stratégiai tényező, de a 2011-es forradalom óta „ördögien nehéz” partnerré vált. A hatalmat birtokló katonák nagyon rosszul kezelték az átmenetet, a választásokon győztes iszlamisták pedig bizalmatlanok az Egyesült Államokkal szemben. Washington számára egy új fejezet megkezdését megnehezíti, hogy a forradalom csak részleges maradt, a politikai szintéren a régi és új szereplők egyaránt jelen vannak. Akadályozó tényező az NGO-ügy, illetve a katonai tanácsnak számos más, a demokratikus szabályokat semmibe vevő lépése. Dunne úgy vélte, hogy a készülő új egyiptomi alkotmány megváltoztatja az addigi hatalmi dinamikát: a törvényhozó hatalom felértékelődik a végrehajtó ágazathoz képest. Az írás azt jósolta, hogy a Muszlim Testvérek az Amerikával szembeni fenntartásaik ellenére pragmatikus okokból együttműködnek majd a Nyugattal. Az Egyiptomhoz fűződő viszony átértékelése során Washington fő célja a demokratizálás és a gazdasági fejlődés előmozdítása kell, hogy legyen. A katonai támogatást úgy kell átalakítani, hogy az a biztonsági szempontok mellett elősegítse a hadsereg választott törvényhozók általi ellenőrzését. Dunne ajánlásai nagyon fontosnak tartották a civil szervezetek támogatását, mivel a hadsereg valószínűleg továbbra is befolyást próbál gyakorolni a politikára, a parlamentet pedig az iszlamisták fogják dominálni.⁴⁰ Dunne „receptje” egyrészt a politikai és gazdasági nyomásgyakorlás eszközeivel akarta a meghatározó hatalmi tényezőket a demokratizálást szolgáló lépésekre rákényszeríteni, másrészt erősíteni akarta azokat a társadalmi erőket, amelyek idővel a demokratikus átalakulás fő támaszai lehetnek. A szerző azonban a belső hatalmi viszonyok összetettségét nem vette kellőképpen figyelembe. A törvényhozó hatalomnak a választások utáni felértékelődését hosszú távú realitásként könyvelte el. Az elkövetkező hónapok eseményei azonban erre alaposan rácsáfoltak.

Vihar az Alkotmányozó Gyűlés körül

Az átmeneti időszak jogi fundamentuma, a 2011. március 30-án kiadott Alkotmányos Deklaráció értelmében a választások után a katonai tanácsnak hat hónapon belül össze kell hívnia a parlament két házának együttes ülését, hogy döntsenek a 100 tagú Alkotmányozó Gyűlés összetételéről. A testület összetétele azonban olyan ügy volt, ahol a politikai színpad szereplőinek érdekei nagyon élesen ütköztek. Egyáltalán nem volt mindegy, hogy az ország jövőjét meghatározó alkotmányt kik állítják össze. Az ellentétek már eleve kódolva voltak azzal, hogy 2011. márciusi „ideiglenes alkotmány” fent említett részét kétféleképpen lehetett értelmezni. Az egyik felfogás szerint a parlament dönt egy elé terjesztett, a társadalom különböző csoportjait reprezentáló listáról, a másik szerint maga a parlament választja meg az alkotmányozó testületet. A FELT az első alternatívát támogatta: az előző év novemberében kútba esett javaslata csak 20 parlamenti képviselővel számolt, a testület

40 Dunne, Michele: *Rethinking U.S. Relations with a Changing Egypt*. Project on Middle East Democracy, *Policy Brief*, March 22, 2012. (2015. 05. 18.)

további 80 tagja pedig a társadalmi szervezetek, a fegyveres erők, a tudományos-kulturális élet képviselőiből került volna ki. Ebben látták a garanciáját annak, hogy olyan alkotmány születik, amely nem pusztán a hadsereg privilégiumait, hanem az alapvető szekuláris értékeket is biztosítja. Ezzel szemben a SZIP eleinte azt az álláspontot képviselte, hogy az Alkotmányozó Gyűlés tagja a parlament alsó- és felsőházának választott képviselője kell, hogy legyen.

Egy ilyen megoldással szemben kezdettől jelentős volt a szekuláris bázissal rendelkező politikai erők, az iszlamisták előretörését aggodalommal szemlélő vallási vezetők ellenállása. A választási győzelmét követően februárban a SZIP új javaslatokkal állt elő. E szerint a létrejövő testületben csak 40 képviselő foglalna helyet, a parlamenten kívüli 60 tag közül 30-at a képviselő-testület, további 30-at pedig a szakszervezetek, szakmai egyesületek, az al-Azhar vezetése és a kopt vallási vezetők jelölnének ki. A javaslat nem keltett osztatlan sikert. Az egyik oldalon a liberális és baloldali képviselők joggal utaltak arra, hogy továbbra is fennállna az iszlamista dominancia, mivel a parlament kompetenciájába tartozó 30 tag kiválasztásánál leginkább a SZIP és a második legnagyobb képviselőházi csoportosulás, a Núr Párt érdekei érvényesülnének. Ez utóbbi 60 parlamenti képviselő kiválasztása mellett kardoskodott. A két vezető csoportosulás közötti informális tárgyalások eredményeként a SZIP március közepén bejelentette, hogy módosítja a korábbi álláspontját, s az „50-50-es” megoldást szorgalmazza. Ezt a javaslatot a parlament alsó- és felsőháza választott képviselőinek március 17-én tartott együttes ülésén a honatyák többsége támogatta. Az egy héttel később tartott újabb együttes ülésen sor került a 100 tagú Alkotmányozó Gyűlés tagjainak a megválasztására. A névsorból kiderült, hogy a testület tagjainak több mint 60 százaléka az iszlamista szerveződésekhez tartozó, velük együttműködő parlamenti képviselő vagy a hozzájuk tartozó, illetve velük szimpatizáns „kívülálló” volt.⁴¹ Az Alkotmányozó Gyűlés összetétele miatt a testület liberális és baloldali tagjai március 27-én bejelentették távozásukat. Az iszlamista dominancia mellett főként azt kifogásolták, hogy a nők, a keresztények és a fiatalok nincsenek kellőképp képviselve a testületben. Ez azonban nem akadályozta meg, hogy a következő napon a Népi Gyűlés elnökét, Szaad al-Katátnit az alkotmányozó testület elnökévé válasszák. Néhány nappal később az al-Azhar és a kopt egyházak képviselői is a testület bojkottja mellett döntöttek.

A hatalmi harc egyre élesebbé vált, a Muszlim Testvérek gátlátalan térnyerését a katonai tanács mögött felsorakozó politikai erők nem nézték tétlenül. Az indulatok még inkább elszabadultak arra a március 31-én elhangzó bejelentésre, hogy a SZIP a korábbi ígéretét megmásítva saját jelöltet indít az elnökválasztáson. Nem sokkal később a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság, helyt adva egy több neves jogász által megszövegezett tiltakozásnak, április 10-én felfüggesztette az Alkotmányozó Gyűlés munkáját. Az ügyet az Államtanács illetékes szerve elé utalta, melynek joga volt azt a Legfelsőbb Alkotmánybírósághoz továbbítani. A beadvány készítői az Alkotmányozó Gyűlés összetételét a Legfelsőbb Alkotmánybíróság 1994-es állásfoglalása alapján kérdőjelezték meg, amely megtiltotta, hogy a parlamenti képviselők saját magukat egyéb funkciókra is megválasszák.⁴² A legfőbb igazságügyi fórum verdiktjére korábban senki sem emlékeztetett. A leporolására akkor került

41 El-Gundy, Zeinab: Who's who in the Egyptian Constituent Assembly. *Ahram Online*, 26 March 2012. (2015. 06. 18.)

42 Stemple, Hillary: *Egypt administrative court suspends constitutional panel*. *Jurist*, 10 April 2012. (2015. 06. 24.)

sor, amikor a két vezető iszlamista csoportosulás a parlamenti többségét kihasználva keresztülvitte, hogy az alkotmányozásnál szövetségeseikkel karöltve meghatározó szerepet játszanak. Az intézmény működését bizonytalanságba sodró lépés hatalompolitikai motivációi eléggé egyértelműek voltak. A forgatókönyv jellegét tekintve ugyanaz volt, mint a parlament esetében.

A machiavellista sakkjátszma az elkövetkező két hónap során tovább folytatódott. Tan-távi tábornok április 15-én, a politikai pártok vezetőivel való találkozó során kijelentette, hogy az új alkotmánynak a „hatalomátadásig”, azaz június 30-ig el kell készülnie. Ezt ért-hetően sokan irreálisnak tartották, mivel az alaptörvény formába öntése előtt a testületet előbb újjá kellett választani. A SZIP igyekezett magához ragadni a kezdeményezést. Ka-tátni parlamenti elnök már április 19-én utasította a parlament illetékes bizottságát, hogy dolgozza ki az alkotmányozó testületbe történő megválasztás kritériumait. A Muszlim Testvérek célja világos volt: a változásokat úgy kell végrehajtani, hogy az továbbra is tük-rözze a parlamenti erőviszonyokat. Hosszú heteken át folyó viták után június 7-én a poli-tikai csoportosulások képviselői egy olyan megoldást fogadtak el, hogy 39 jelölt a pártok képviselőiből, 61 pedig a tudományos-kulturális élet, a vallási és társadalmi szervezetek, valamint a fegyveres testületek tagjai közül kerüljön ki. A „39-61-es” variáns formálisan jobb volt, mint a márciusi „50-50-es” megoldás, de két szempontból is támadható volt. Egyrészt a pártok jelöltjei között több parlamenti képviselő is volt, amely a közigazgatási bíróság állásfoglalása alapján vitatható volt, másrészt a 61-es lista számos szereplője közel állt a két vezető párthoz. Az ismételt iszlamista dominancia miatt 57 független, liberális és baloldali képviselő távol maradt a parlament két házának június 13-án tartott együt-tes ülésétől, ahol az Alkotmányozó Gyűlés összetételét jóváhagyták. A Legfelsőbb Alkot-mánybírósnak a választásokat és a parlamentet érintő június 14-i döntése azonban az újonnan választott testület működését is megkérdőjelezte.

Elnökválasztások az „alkotmányos puccs” árnyékában

Az Alkotmányozó Gyűlés összetétele körüli ellentétek mellett az elnökválasztási kampány egy új frontot nyitott. A május 23–24-én, illetve második forduló esetén június 16–17-én sorra kerülő elnökválasztásokra a jelöltek regisztrálása március második hetében kez-dődött.⁴³ Az indulók „elsődleges listáját” az egy hónapon át tartó regisztrációs időszak lejártát követő napon, április 9-én hozták nyilvánosságra. A 23 jelölt között volt többek között Amr Músza korábbi külügyminiszter, az Arab Liga volt főtitkára, Omár Szulejmán volt alelnök, előtte közel két évtizeden át a titkosszolgálat vezetője, Ahmed Sáfik, Mubá-rak utolsó és az átmeneti korszak első miniszterelnöke, aki korábban hosszú éveken át a polgári repülésügyi tárca élén állt, az ismert nasszerista politikus, Hamdín Szabáhi, az Egyiptomi Népi Áramlat nevű tömörülés vezetője. Az iszlamista politikai tényezők között

43 A jelöltek listájára azon büntetlen előéletű, 40 év feletti egyiptomi állampolgárok kerülhettek, akiknek szülei és házasa is egyiptomi volt. A jelöltnék 30 parlamenti képviselő vagy 15 kormányzóságból 30 ezer állampolgár ajánlásával kellett rendelkeznie. Ez utóbbinál az is előírás volt, hogy egy kormányzóságból legalább ezer ajánlást kellett összegyűjtenie. El-Wardani, Lina: *Egypt's presidential recommendation form: How is it completed?* *Ahram Online*, 15 March 2012. (2015. 04. 22.)

volt Khajrat al-Sátir, a Muszlim Testvérek második embere, Mohamed Murszi, a SZIP vezetője, továbbá a Muszlim Testvérektől 2011 végén távozásra kényszerített Abdel Monem Abú al-Futúh, a szervezet reformszárnyának korábbi vezetője, illetve Házim Szalah Abu Iszmáil, a szalafiták egyik meghatározó személyisége.

A listán szereplő politikusok közül a legnagyobb visszhangot Khajrat al-Sátir és Omár Szulejmán indulása keltette. A választásokon győztes, mindinkább a hatalom bűvöletébe került Muszlim Testvérek március végén érkezettnek látták az időt arra, hogy korábbi fogadkozásaikon túllépve a legfőbb közjogi méltóság megszerzéséért is ringbe szálljanak. Mohamed Badie március 26-án elhangzó beszédében már úgy fogalmazott, hogy „nagyon is lehetséges”, hogy az elnökválasztás kérdésében a szervezet korábbi álláspontját átértékelik.⁴⁴ Öt nappal később a Muszlim Testvérek Súra Tanácsa és a SZIP közös nyilatkozatban jelentették be, hogy támogatják Khajrat al-Sátir jelöltségét. A dokumentum aláhúzta, hogy „vállalják a történelmi felelősséget az egyiptomi forradalom egész világ által csodált céljainak megvalósításáért”.⁴⁵ Más szóval: az országban zajló átalakulás vezető erejének a Muszlim Testvéreket tekintik, s az átmenet sikerének egyik fontos garanciája lenne az elnöki tisztség megszerzése.

Badie helyettesének, a szervezet fő „pénzügyi menedzserének” indítása kockázatos volt, mivel korábbi letartóztatásaiból ellenfelei politikai tőkét tudtak kovácsolni. A szervezet jogászainak sűrűn hangoztatott ellenérvei nem minden ponton voltak meggyőzőek. Khajrat al-Sátir április 5-én hivatalosan is benyújtotta az induláshoz szükséges dokumentumokat. A politikus számára egyfajta biztatást jelentett, hogy neoliberais gazdaságfejlesztési elképzelései, annak hangsúlyozása, hogy tiszteletben tartja az ország nemzetközi kötelezettségeit, amerikai politikai körökben pozitív visszhangot keltettek. Választási programjának középpontjába a Reneszánsz-tervet állította. A projekt az erős államhatalom bázisán végrehajtott, a fejlett országok tapasztalatait figyelembe vevő átfogó reformok révén kívánta biztosítani, hogy az egyiptomi nép ismét elfoglalhassa „az őt megillető helyet” a világ élenjáró nemzetei között.⁴⁶

Néhány napos lebegtetés után április 6-án jelentette be indulási szándékát a Muszlim Testvérek régi ellenlábasa, Omár Szulejmán, akinek a jelöltsége két nap múlva vált hivatalossá. A hír heves reakciókat váltott ki az iszlamisták, a liberális és a baloldali csoportok körében. A hetvenes éveiben járó, a korábbi befolyását jó néhány vonatkozásban megőrző elnökjelölt Mubárák bukása után szinte teljesen eltűnt a közvélemény szeme elől. Az esetleges újabb politikai szerepvállalásával kapcsolatos spekulációk akkor kezdődtek, amikor 2011 novemberében részt vett a nagy zarándoklaton, s tárgyalásokat folytatott a Muszlim Testvéreket a fő ellenfelek közé soroló szaúdi vezetőkkel. Az erős elnöki hatalmat favorizáló Omár Szulejmán a kampányban „rendpárti programmal” kívánt fellépni, s nem csinált titkot abból, hogy elnökként az egyik fő feladatának a Muszlim Testvérek visszaszorítását tekinti. Indulásának a katonai tanács vezetői nem nagyon örültek, mivel Tantávi és Szu-

44 Dr. Badie: Muslim Brotherhood Decision on Presidency Soon. *ikhwanweb.com* March 26, 2012. (2015. 03. 10.)

45 Brotherhood, Freedom and Justice Joint Statement Endorses Al-Shater in Presidential Race. *ikhwanweb.com*, April 1, 2012. (2015. 07. 16.)

46 Al-Shater Outlines Egyptian Renaissance Project at First Press Conference. *ikhwanweb.com*, April 9, 2012. (2015. 03. 24.)

lejmán – a hadsereg és a titkosszolgálat – a korábbi elnök időszakában egymás riválisai voltak. A 2011 januárjában kezdődő egyiptomi események időszakában állítólag Tantávi blokkolta azt a kezdeti rendezési elképzelést, hogy Mubárak a végrehajtó hatalom irányítását egy új elnök megválasztásáig Omár Szulejmánnak engedje át.⁴⁷

A volt alelnök indulása a rivális hatalmi pólust ellenlépésekre készítette: az iszlamista többségű parlament április 12-én olyan törvénymódosítást fogadott el, amely 10 évre eltiltotta az elnöki, alelnöki, miniszterelnöki, miniszteri tisztségek betöltésétől mindazokat, akik a mubáraki időszak utolsó tíz évében az államélet, illetve a betiltott Nemzeti Demokratikus Párt vezető posztjait töltötték be. A törvény a jelöltek közül közvetlenül Omár Szulejmánt és Ahmed Sáfikot érintette.

Két nap múlva a jogi mezben folyó hatalmi sakkjátszma újabb fordulóponthoz érkezett: a Legfelsőbb Elnökválasztási Bizottság április 14-én a 23 jelöltből tízet diszkvalifikált, köztük három fajsúlyos szereplőt, Omár Szulejmánt, Khajrat al-Sátirt és Házim Szalah Abu Iszmáilt.⁴⁸ Ezzel a katonai tanács számára a leginkább kellemetlen politikai tényezők az ajtón kívül rekedtek. Április 23-án a FELT jóváhagyta a parlamentnek a korábbi rendszer prominens képviselőinek indulását tiltó határozatát. Ennek alapján a következő napon a választási bizottság a hadsereg „titkos favoritját”, Ahmed Sáfikot is levette az indulók listájáról. Azonban a fellebbezés hatására a testület április 25-én a törvényről utólagos alkotmányossági vizsgálatot kért, Sáfikot ismét felvette az indulók közé, azaz ügyében a végső döntést a Legfelsőbb Alkotmánybíróságra bízta. A menetrendnek megfelelően április 26-án formálisan nyilvánosságra hozták a 13 induló nevét, s április 30-án hivatalosan is megkezdődött a három hétig tartó elnökválasztási kampány.

Az indulók listáján végbement változások nyomán az esélyesek köre némiképp változott: az addigi két favorit, Amr Músza és Abdel Monem Abú al-Futúh mellett az élbolyba került a Muszlim Testvérek „tartalék” jelöltje, Mohamed Murszi. Megerősítette itteni pozícióját Ahmed Sáfik s a „sötét lónak” tekintett nasszerista politikus, Hamdín Szabáhi. A kampány során Músza nem mulasztotta el lépten-nyomon hangsúlyozni, hogy több évtizedes politikai tapasztalattal rendelkezik. A hetvenes éveiben járó egykori külügyér belpolitikai tervei között kiemelt helyet kapott a felső-egyiptomi régiók fejlesztése, a korrupció visszaszorítása. Külpolitikai prioritásai között pedig az Izraellel való békeszerződés korrigálása, Egyiptom térségbeli vezető szerepének biztosítása.⁴⁹ Músza mellett a választás másik fő esélyesének számos szakértő huzamosabb ideig Abú al-Futúhót tartotta. A várakozásokat jól érzékeltette, hogy a két elnökjelölt között zajlott le május 10-én az a televíziós vita, amely a maga nemében első volt az arab világban. Futúh programjában az agrárium mellett kiemelt helyen szerepelt az oktatás, az egészségügy és a tudomány

47 Kirkpatrick, David D.: *Election is a New Start for an Aide to Mubarak*. *The New York Times*, April 12, 2012. (2012. 04. 26.)

48 Omár Szulejmán esetében az indok az volt, hogy az előírt 30 ezer érvényes ajánlásból 31 hiányzott. Egyáltalán nem lehetett kizárni, hogy a 31 ajánlás politikai indítékból utólag tűnt el a csomagból. Khajrat al-Sátir esetében arra hivatkoztak, hogy a korábban börtönbüntetésre ítélt jelöltek a rendelkezések szerint csak hat évvel a szabadon bocsátásuk után indulhatnak. A Muszlim Testvérek erős embere, akit 2006-ban terrorizmusért és pénzmosásért ítélték el, csak 2011 márciusában szabadult. A szervezet részéről úgy vélték, hogy a mubáraki korszakban született vádak hamisak voltak, s a letartóztatás politikai okokból történt. Abu Iszmáil esetében az indoklás az volt, hogy néhai édesanyja kettős – egyiptomi–amerikai – állampolgár volt, s ez ütközik az indulási feltételekkel.

49 Hussein, Nada: *Amr Moussa launches electoral programme in Cairo slum*. *Ahram Online*, 18 April, 2012. (2015. 12. 01.)

fejlesztése, az Izraellel való kapcsolatokban az egyiptomi érdekek fokozottabb érvényesítése.⁵⁰ Futúh pozícióját erősítette, hogy őt támogatta a Muszlim Testvérek nemzetközi mozgalmának fő teoretikusa, Júszuf al-Karadávi, s képviselőjük diszkvalifikálása után – legalább is szavakban – a szalafíták is mögötte sorakoztak fel. A Muszlim Testvérek képviselőjében Mohamed Murszi lényegében elődje, Khajrat al-Sátir platformját vitte tovább. Ahmed Sáfik a konszolidáció mellett ambiciózus fejlesztési tervvel állt elő: ennek részét képezte, hogy a Nílus-delta térségben, a szuezi övezetben, a núbiai területeken kereskedelmi/szabadkereskedelmi övezeteket létesítsenek.⁵¹ Az élboly ötödik tagja, Hamdín Szabáhi ideális kormányzati berendezkedésnek az elnöki rendszert tartotta. A szegénység elleni küzdelem, a társadalmi igazságosságért folyó harc hangsúlyozása mellett külpolitikai téren a nasszeri tradíciót követve az arab és afrikai országokkal, valamint az iszlám világgal való szorosabb kapcsolatokat szorgalmazta.⁵²

Az elnökválasztások közeledtét jelezte az esélylatolgató közvélemény-kutatások szaporodása. De a mintavétel szakmai hiányosságai, a manipulációs szándék miatt ezek egy részének megbízhatósága eleve megkérdőjelezhető volt. A felméréseket készítőket dolgozták az is nehezítette, hogy sokan „az utolsó pillanatig” kívártak vagy eltitkolták a valós szimpátiájukat. Az élbolyban szereplők közül Murszi győzelmét a Muszlim Testvéreket kivéve szinte egyetlen előrejelzés sem prognosztizálta. A kormányzat információs háttérintézménye, illetve az Al-Ahram Politikai és Stratégiai Tanulmányok Központja, valamint a független médiumok által a választások előtti hetekben közreadott felmérések többsége azt sugallta, hogy a verseny a célegyenesben kezdődő zuhanórepülése ellenére Musza és Sáfik között fog eldőlni.⁵³ A neves amerikai Közel-Kelet-szakértőt, Shibley Telhamit is elkerülte a szerencse: a május 4–10. között készült mintája alapján Futúh állt az élen, őt követte Musza, Murszi csak a negyedik helyet foglalta el.⁵⁴ A választások előtti napok felforrósodott politikai légkörében az indulatokat még inkább felkavarta a Gallup május 18-án közreadott felmérése, amely azt igyekezett kidomborítani, hogy az iszlamista szerveződések támogatottságának 2011 nyaratól tapasztalható, meredeken felfelé ívelő trendje a parlamenti választások lezárulásával kulminált, s az ezt követő hónapokban számottevően visszaesett.⁵⁵ A felmérés, melynek részletei a modern információs eszközöknek köszönhetően Egyiptomban is széles körben hamar ismertté váltak, a bizonytalan választótömeget is befolyást próbált gyakorolni.

50 Knell, Yolande: *Egypt candidate: Moderate Islamist, Abdul Moneim Aboul Fotouh*. *BBC News*, 13 April 2012. (2015. 12. 01.)

51 Ibrahim, Amirah: *A man of experience*. *Masress*, 10–16 May 2012. (2012. 09. 18.)

52 *Egyptian Presidential Elections - Hamdeen Sabahi* (Updated June 2012), *Jewish Virtual Library*, 2015. 07. 09.

53 Az Al-Ahram kutatóközpont május 14–17. között készített és május 20-án közreadott utolsó felmérésében Músa 31,7 százalékkal vezetett, ami közel 10 százalékos visszaesés volt az előző héten mért adathoz képest. A szavazatait némiképp növelő Sáfik 22,6 százalékkal továbbra is a második helyen állt. A harmadik helyre Murszi jött fel 14,8 százalékos eredménnyel, ami látványos növekedés volt az előző heti 9,4 százalékhöz képest. Ezzel egy hajszállal, de Futúh elé került, aki 14,4 százalékos pontot kapott, ami több mint 3 százalékkal kevesebb volt, mint az előző héten. Az élbolyt továbbra is Szabáhi zárta 11,7 százalékkal, de ez közel öt százalékos növekedés volt az előző héthez képest. *Moussa, Shafiq lead Egypt presidential race: Opinion polls*. *Ahram Online*, 20 May 2012. (2015. 07. 22.)

54 Telhami, Shibley: *2012 Public Opinion Survey*. May 4–10, 2012. (2015. 07. 13.)

55 A Gallup felmérése szerint a 2012. februári csúcsponton a megkérdezettek 67, illetve 63 százaléka szimpatizált a Szabadság és Igazságosság Pártjával, valamint a Muszlim Testvérekkel. Áprilisra ez a támogatottság 43, illetve 42 százalékra esett vissza. A szalafita Núr Párttal, valamint a szalafita irányzattal való szimpátia a csúcsponton 40, illetve 37 százalékon állt. Ez áprilisra 30, illetve 25 százalékra esett vissza. Younis, Mohamed – Younis, Ahmed: *Support for Islamists Declines as Egypt's Election Nears*. *gallup.com*, May 18, 2012. (2015. 07. 23.)

A 2012. május 23–24-én 13 jelölt részvételével lebonyolított elnökválasztások az addigi jóslatokra alaposan rációfoltak, mindössze egyetlen várakozás realizálódott: a második fordulót feleslegessé tevő 51 százalékos szavazatarányt senki sem érte el. Így a végső döntés a két legtöbb szavazatot kapó jelölt részvételével sorra kerülő újabb erőpróbára maradt. Az első fordulóban a vártnál jóval kevesebb választó járult az urnák elé, az esélyesek befutási sorrendje azonban ennél is nagyobb meglepetést hozott.

A 2012. május 23–24-i elnökválasztások első fordulójának eredménye

Jelöltek	Szavazatok száma	Százalék	Érvényes szavazatok száma	Érvénytelen szavazatok száma	Részvétel (százalék)
			23 265 516	406 670	46,42
Mohamed Murszi	5 764 952	24,78	-	-	-
Ahmed Sáfik	5 505 327	23,66	-	-	-
Hamdín Szabáhi	4 820 273	20,72	-	-	-
Abdel Monem Abú al-Futúh	4 065 239	17,47	-	-	-
Amr Músza	2 588 850	11,13	-	-	-

Forrás: Challenges rejected, Morsi, Shafiq prepare run off round of presidential elections. State Information Service, 29 May 2012; Daragahi, Borzou: First-round winners confirmed in Egypt poll, Financial Times, May 28, 2012. (2012. 06. 28.) Egypt: 2012 Presidential election results. EISA Witnessing Mission, (2015. 08. 10.)

Az utolsó hetekben tapasztalt visszaesés ellenére a legnagyobb meglepetést a mezőnyt hosszú ideig vezető Músza ötödik helye keltette. A tőle elpártolt szavazók elsősorban Sáfik és Szabáhi támogatóinak táborát gyarapították. A korábban komoly esélyesnek tartott „liberális iszlamista” Abu al-Futúh a negyedik helyre történő visszacsúszását egykori szervezete, a Muszlim Testvérek kíméletlen lejárató kampányának és a vártnál jóval mérsékeltebb szalafita támogatásnak „köszönhette”. Ráadásul ez utóbbiakkal való taktikai szövetség miatt a szekuláris támogatói közül is sokan elfordultak tőle. Meggyengüléséből elsősorban Murszi és részben Szabáhi profitált. A nasserista jelölt harmadik helye szintén nagy meglepetés volt. Számos liberális és baloldali mezőhöz tartozó szakértő, politikai tényező ezt követően abban reménykedett, hogy az alkotmánybíróság Sáfik jelöltségét majd „elmeszeli”, és Szabáhi léphet a helyére. Az első két helyet egymáshoz nagyon közeli szavazatszámú olyan politikusok foglalták el, akiket a két legszervezettebb erő támogattott. A célegyenesben az élre került Murszi a Muszlim Testvérek, illetve a SZIP bázisára támaszkodhatott. Sáfik mögött pedig a hadsereg mellett ott állt az egész „mély állam”, de őt támogatták az iszlamista előretörést egyre nagyobb aggodalommal szemlélő keresztények, mindazok, akik a 2011 februárja utáni időszakot kisiklásnak tekintették. A konzervatív vonulatot, a régi rend restaurálását szimbolizáló jelöltek továbbjutása az „arab tavasz” szellemiségének megőrzését, mélyreható társadalmi átalakulást sürgető politikai erők szá-

mára nehezen feldolgozható fordulat volt. Kettőjük közül a politikai támadások kereszttüzébe a mubáraki rendszerrel összefonódó Sáfik került. Már az eredmények hivatalos bejelentésének napján, május 28-án a tüntetők egy csoportja felgyújtotta a kampányának főhadiszállását.

Az első fordulót követően az éleződő hatalmi harc nem pusztán a küzdőtéren maradt két szereplő egyre hevesebb retorikájában, a politikai mező átrendeződésében, hanem a katonai tanács mögött álló elit uralmának kontinuitását szolgáló lépések időzítésében is kifejezésre jutott. Május 30-án az *Ahram Online* által megszólaltatott szakértők közül egy neves polgárjogi aktivista arra figyelmeztetett, hogy illúzió arra gondolni, miszerint az elnökválasztás egyben a katonai uralom végét is jelenti. Amir Szálem úgy vélte, hogy az 1952 utáni rendszer egyik fő támaszát jelentő hadsereg Mubarak bukása után még inkább megerősítette befolyását az állami intézményekben és a médiában. Így egy más érdekcsoport-hoz tartozó elnökjelölt befutása esetén a hadsereg kiterjedt eszköztárral rendelkezik hatalmának aláásására. Egy másik megszólaltatott elemző szerint a FELT a korábbi törökországi hatalmi status quohoz hasonló viszonyok kialakítására törekszik, ahol a hadsereg a háttérből előlépett, amennyiben a politika az érdekeit sértette. Hisám Szalám hangsúlyozta, hogy szükség esetén a katonai tanács képes arra, hogy a „politikai útitervet” megváltoztassa. Sőt a FELT az „ideiglenes alkotmányhoz” egy olyan ediktumot is kiadhat, amely a megválasztott elnök mozgásterét, illetve a hadsereg privilégiumait egyértelműen körülírja.⁵⁶

A választások második fordulója előtt működésbe hozott időzített politikai bomba igazolta, hogy a fent idézett szakértői feltételezések nem voltak légből kapottak. Az Alkotmányozó Gyűlés összetételének parlamenti jóváhagyását követő napon, június 14-én közzétett állásfoglalásában a Legfelsőbb Alkotmánybíróság, elfogadván az alsóbb szintű bírói fórum februári indoklását az „alkotmányos egyenlőség” elvének megsértése miatt, a parlamenti választások eredményét és a testület további működését illegitimnek ítélte.⁵⁷ Ugyanakkor a parlament által elfogadott törvényeket – a politikai tevékenységtől való eltiltásról szóló áprilisi határozat kivételével – törvényesnek tartotta. Ez utóbbi törvénynek

56 Shukrallah, Salma: *After the elections: What role for Egypt's military?* *Ahram Online*, 30 May 2012. (2015. 06. 22.)

57 A közigazgatási bíróságtól februárban érkező állásfoglalási kérelem egy állampolgári bejelentésen alapult. Ez kifogásolta azt a törvénymódosítást, amely lehetővé tette, hogy az egyéni választókeretekben a magánszemélyek mellett pártok is állíthattak jelölteket. A választási törvény módosításáról 2011 nyarán-őszén folyó viták során több politikai szervezet is az addigi vegyes rendszert elvetve a proporcionalis megoldást szorgalmazta. Ezt több szakértő azzal utasította el, hogy a pártkeretek között politizálóknál jóval nagyobb a „független politikai aktivisták” száma, akik egy tisztán proporcionalis rendszerben hátrányos helyzetbe kerülhetnek. (*The Global Intelligence Files. Cabinet approves amendments to Egypt's contested parliament law*, 9/26/11, 2015. 08. 04.) A szeptember végén megjelent törvény által előírt vegyes rendszert a politikai pártok többsége – köztük a SZIP – élesen bírálta, s a választások bojkottjával fenyegetőzött. Nem értettek egyet azzal, hogy a választással betöltendő helyek egyharmadát kitevő egyéni körzetekben csak független jelöltek indulhatnak. Attól tartottak, hogy a bukkott rezsim jelentős anyagi háttérrel rendelkező tagjai itt mandátumot szerezve bejuthatnak a parlamentbe. Az erősödő politikai nyomás hatására a FELT 2011. október 9-én törvénymódosítást hagyott jóvá, mely lehetővé tette, hogy az egyéni körzetekben a pártok is indíthatnak jelölteket. (*Political parties welcome new elections law*, *State Information Service*, 10 October 2011, 2015. 08. 04.) A Legfelsőbb Alkotmánybíróság 2012. júniusi döntése a 2011. októberi törvénymódosítást alkotmányellenesnek ítélte. A testület jogforrásként egy 1990. májusi állásfoglalására hivatkozott, amely a független képviselőket hátrányosan érintő 1986-os törvény alapján tartott 1987-es választásokat az „alkotmányos egyenlőség” elvének megsértése miatt illegitimnek minősítette, s új parlamenti voksolás megtartását írta elő. Az alkotmánybíróság 2012-es határozatában úgy vélte, hogy a választások során az egyéni körzetekben induló független jelöltek hátrányosabb helyzetből indultak a pártok anyagi forrására támaszkodó jelöltekkel szemben. Mallat, Chibli: *Saving Egypt's Supreme Constitutional Court from itself*. *Ahram Online*, 15 Jun 2012; Judgment in Supreme Constitutional Court Case No. 20/24, *Official Gazette*, Issue 24, Appendix A, 14, 2012.

a jogi megalapozottság hiányosságaival, szubjektív jogalkalmazással indokolt hatályon kívül helyezése azt jelentette, hogy elhárult az akadálya annak, hogy Ahmed Sáfik induljon a második fordulóban.⁵⁸

A Legfelsőbb Alkotmánybíróság állásfoglalása a katonai tanáccsal szemben álló politikai erők részéről nagy felháborodást váltott ki: számos politikus, elemző egyenesen alkotmányos puccsról beszélt. Annak ellenére, hogy a kormány június 13-án több vonatkozásban a néhány hónappal korábban feloldott szükségállapothoz hasonló felhatalmazást adott a biztonsági erőknek, több tízezer, az alkotmánybírósági határozat ellen tiltakozó, a katonai uralom végét követelő tüntető vonult az utcákra. A döntés az Egyesült Államokban is élénk visszhangot keltett. Az állásfoglalás nyilvánosságra kerülésének napján Clinton külügyminiszter újságírói kérdésekre válaszolva az állásfoglalást ugyan nem kommentálta, de kijelentette, hogy az egyiptomi nép által óhajtott demokratikus átmenet útjáról nem lehet visszafordulni. Az Egyesült Államok reméli, hogy az elnökválasztás második fordulója békés légkörben, tisztességes körülmények között fog lezajlani, s megtörténik a hatalom teljes körű átadása a demokratikusan választott civil kormánynak.⁵⁹ Sokatmondó volt, hogy a CNN június 14-én felidézte az adminisztrációhoz közel álló Fareed Zakaria májusi kommentjét, aki a demokrácia legfőbb akadályának Egyiptomban a katonai diktatúrát tartotta. A neves újságíró úgy vélte, hogy Kairónak az arab világban betöltött központi szerepe és eszmei-kulturális kisugárzása miatt a demokrácia győzelmének, egy „működő iszlám demokrácia” itt létrejött modelljének „földrengésszerű” kihatása lenne a térségre.⁶⁰ Zakaria, aki a politikai iszlám támogatottságának látványos növekedését átmeneti jelenségnek tartotta, egyértelműen a hatalmi váltásra voksolt. A bíróság döntésével kapcsolatban érdekes véleményt fogalmazott meg Nathan J. Brown professzor, az egyiptomi belpolitikai egyik ismert amerikai szakértője. Ő úgy vélte, hogy az állásfoglalás jogilag egyáltalán nem meglepő, mivel az alkotmánybíróság a múltban is fellépett a független jelöltek védelmében. Az időzítés és a véleményezés elkészültének gyorsasága azonban annál inkább elgondolkodtató. Az alkotmánybíróság például az 1984-ben megválasztott parlamentet 1987-ben oszlatta fel, az ebben az évben létrejövő új testületet pedig 1990-ben. Cikke végén Brown a helyzetet úgy értékelte, hogy Mubárak eltávolítása után a FELT újabb puccsot hajt végre, s ennek az lehet az eredménye, hogy a „régiszerző” nyeri majd az elnökválasztásokat.⁶¹

Annak ellenére, hogy ősszel az ellenzék mellett a katonai tanács is támogatta a jogilag ingatag törvénymódosítást, a választások után kiéleződő hatalmi harcban született gyors állásfoglalás politikai motiváltsága eléggé egyértelmű volt. Ezzel a FELT a törvényhozó hatalom tekintetében az új képviselőtestület megválasztásáig ismét monopolhelyzetbe kerülhetett. A katonai tanács június 15-én értesítette a Népi Gyűlés titkárságát a testület feloszlataásáról. A Muszlim Testvérek eleinte hivatalosan azt hangoztatták, hogy tiszteletben tartják az alkotmánybíróság döntését, s Mohamed Badie közölte, hogy a törtétek ellenére Murszi indul az elnökválasztások második fordulójában. Több vezető azonban, egyéni

58 Az állásfoglalás például érthetetlennek tartotta, hogy miért a mubáraki korszak utolsó tíz évéből indultak ki, a korábban ezeket a tisztségeket betöltő politikusokra a tiltás miért nem terjedt ki. Azt sem vizsgálták, hogy az érintett politikusok ebben az időszakban milyen törvénybe ütköző cselekedeteket követtek el. Mallat, Chibli: i. m.

59 *Remarks, U.S. Department of State*, June 14, 2012. (2015. 08. 04.)

60 Zakaria, Fareed: *The real obstacle to democracy in Egypt*. *cnn.com*, 2015. 08. 04.

61 Brown, Nathan J.: *Cairo's Judicial Coup*. *Foreign Policy*, June 14, 2012. (2015. 08. 02.)

véleményének hangot adva, a döntést élesen bírálta. Sőt a választások második fordulójának kezdetekor, június 16-án kiadott SZIP-nyilatkozat is elutasította a bírói testület állásfoglalását azzal, hogy a parlament felosztatását népszavazásnak kellett volna jóváhagynia. Ez nem változtatott azon a tényen, hogy a törvényhozást, a Muszlim Testvérek számára fontos intézményt a rivális hatalmi centrumnak sikerült kikapcsolnia.

A választásokra fókuszáló ellenzéknek a voksolás lezárulásának napján, június 17-én a katonai tanács újabb kihívásával kellett szembenéznie. A FELT ekkor adta ki az Alkotmányos Deklaráció módosításait tartalmazó dokumentumot. Az átalakított 30. cikkely leszögezte, hogy a megválasztott elnöknek a parlament felosztatása miatt a Legfelső Alkotmánybíróság előtt kell a hivatali esküt letennie. Jelentősen változott az 53. cikkely, amely eredetileg arról szólt, hogy a fegyveres erők legfőbb feladata az ország biztonságának garantálása. A módosítás értelmében egyedül a FELT hivatalban lévő tagjai kompetensek a fegyveres erőket érintő összes kérdésben. A testület vezetője az új alkotmány elfogadásáig a fegyveres erők legfőbb parancsnoka, egyben hadügyminiszter marad. A cikkely két alpontja egyértelművé tette, hogy a megválasztott köztársasági elnök hadüzenethez csak a FELT előzetes jóváhagyásával folyamodhat. A belső rendet fenyegető események esetén az elnök a hadsereget szintén csak a testület beleegyezésével használhatja fel. Az 56. cikkelyhez mellékelt módosítás szerint a FELT az ország politikai, adminisztratív irányításában, a külpolitika formálásában az Alkotmányos Deklarációban neki biztosított kiterjedt jogköröket az új parlament megválasztásáig továbbra is gyakorolni fogja. Az Alkotmányozó Gyűlés megválasztásáról szóló 60. cikkelyhez mellékelt egyik alpontban a FELT bejelentette, hogy amennyiben a megválasztott alkotmányozó testület nem képes a feladatát teljesíteni, az alkotmányozás feladatát a katonai tanács veszi a kezébe: egy héten belül új testületet hoz létre, amely 3 hónap alatt új alkotmánytervezetet készít, s azt népszavazásra bocsájtják. A 60. cikkelyhez mellékelt másik alpont lehetőséget adott arra, hogy amennyiben a köztársasági elnök, a FELT vezetője, a miniszterelnök, a legfelsőbb bíróság, illetve az alkotmányozó testület együtöde nem ért egyet az új alkotmány egy pontjával, akkor kérheti annak revideálását. Ha a testület ezt nem teszi meg, akkor a Legfelsőbb Alkotmánybíróság fogja kimondani a végső szót.⁶²

Ezekben a napokban a Nemzetvédelmi Tanács kérdése is a figyelem fókuszába került, amelyről az alkotmányos deklaráció 54. cikkelye úgy rendelkezett, hogy azt a megválasztandó köztársasági elnök vezetésével fogják felállítani. A hivatalos kormányközlöny június 14-én jelentette be, hogy napirendre került a 16 tagú testület létrehozása. Ezt június 18-án a FELT megerősítette, de a működéséről konkrétumot nem közöltek. Egyes sajtóértesülések azonban tudni vélték, hogy a testület jó része a FELT tagjaiból fog állni. A Nemzetvédelmi Tanács meghatározó szerepet játszik majd a védelmi, a biztonsági és a költségvetést érintő kérdésekben. A testület határozatot a tagok többségének jelenlétében hozhat. A védelmi és biztonsági területet érintő témákban döntésekre többségi támogatás nélkül még a köztársasági elnök sem lesz felhatalmazva.⁶³

62 English text of SCAF amended Egypt Constitutional Declaration. *Ahram Online*, Monday, 18 June 2012. (2012. 09. 22.)

63 Ishani, Maryam: In advance of handover of power military delineates scope of influence. *Daily News Egypt*, June 19, 2012. A megválasztott köztársasági elnök vezette testület leendő tagjai között szerepelt a parlament elnöke, a miniszterelnök, a külügy-, a hadügy-, a hadiipari, a belügy-, illetve a pénzügyminiszter, továbbá a vezérkar főnöke, a fegyvernek parancsnokai, a polgári és katonai titkosszolgálat vezetői és a katonai bíróság elnöke. *Egypt's SCAF forms National Defence Council without revealing its duties. Ahram Online*, 18 June, 2012. (2015. 08. 07.)

Az „ideiglenes alkotmány” módosítása, a Nemzetvédelmi Tanács kiszivárogtatott kompetenciái, a katonai tanács hatalmának folytonosságát a köztársasági elnökválasztás nem kívánt kimenetele esetére is igyekeztek biztosítani. A rendelkezések szó szerint véve azt jelentették, hogy győzelme esetén Murszi „politikai ketrecbe” zárva tevékenykedhet. Amennyiben a feloszlatott, az iszlamista többségű parlament által választott Alkotmányozó Gyűlés valamilyen csoda folytán rövid idő alatt tető alá hoz egy tervezetet, azt több irányból is opponálni lehet. Az Alkotmánybíróság végső verdiktje pedig nem valószínű, hogy a tervezet készítőinek kedvezne. A kifogásolás lehetősége elvileg persze a katonai tanács által kijelölt testület tervezete esetén is fennállt. Amíg a módosítások egy jelentős része a FELT monopolhelyzetét az újabb parlamenti választásokig, illetve az alkotmány elfogadásáig akarta biztosítani, a Nemzetvédelmi Tanács hatalmának a hosszabb távú bebetonozását jelenthette.

Az elnökválasztások második fordulójának eredménye körül kibontakozó politikai izzapbirkózás során azonban mind nyilvánvalóbbá vált, hogy a hadseregnek a rendelkezésekben szereplő, kiterjedt monopoljogai egy alkufolyamat kiindulópontját jelentik: amennyiben a FELT a számára fontos területeken az előjogait megtarthatja, Murszi befutása esetén is hajlandó egyfajta kompromisszumra. Mindkét oldal élt a politikai nyomásgyakorlás eszközével. A Muszlim Testvérek „előzetes adatai” június 18-tól a jelöltjük biztos 52 százalék körüli eredményéről szóltak.⁶⁴ Habár a Legfelsőbb Elnökválasztási Bizottság hivatalos végeredményt június 21-re ígérte, Kairó és a nagyvárosok utcáin az ezt megelőző napokban egyre népesebb tömeg ünnepelte Murszi győzelmét. A politikai erők közül a szalafiták és a szekuláris szerveződések egy része szintén támogatásáról biztosította a SZIP jelöltjét. Élénk visszhangot keltett, hogy a radikális Április 6-a mozgalom szívélyes üdvözlőt küldött Murszinek a sikere alkalmából. Az első alkudozások is elkezdődtek arról, hogy a támogatásért cserébe a követeléseik közül az új elnök mit vesz fel cselekvési programjába. A korábbi esélyes elnökjelöltek közül Murszi mellett sorakozott fel Futúh és Szabáhi, s támogatásáról biztosította őt Júszuf al-Karadávi. Sáfik hívei felháborítónak tartották és cáfolták a Murszi győzelmével kapcsolatos híreket.

Egy június 21-én közzétett sajtóbeszélgetésen Hillary Clinton néhány nap leforgása alatt másodszor nyomatékosította, hogy a hadseregnek át kell adnia a hatalmat a választások legitim győztesének. Az „általuk”, mármint a hadsereg által az előző héten tett lépéseket aggasztónak nevezte. Hogy a figyelmeztetése még egyértelműbb legyen, azt is kijelentette, hogy a hadseregnek nem az a dolga, hogy dominálja vagy felforgassa az alkotmányos rendet.⁶⁵ Az elhangzottak még inkább erősítették azokat a feltételezéseket Egyiptomban, hogy az Obama-adminisztráció „csendesesen” a Muszlim Testvéreket támogatja. Mivel ez a vélekedés egyre szélesebb körben terjedt, az amerikai követség június 24-én Twitter-üzenetben cáfolta, hogy az Egyesült Államok felszólította volna a katonai tanácsot arra, hogy adja át a hatalmat a Muszlim Testvéreknek. Az üzenet aláhúzta, hogy Amerika nem egyé-

64 A Muszlim Testvérekhez tartozó „Miszr 25” tévécsatorna június 18-án arról tudósított, hogy a szavazatok 95,5 százalékának feldolgozása után Murszi 12,4 millió szavazattal, a leadott szavazatok 52 százalékával magabiztosan vezet. A SZIP hivatalos facebookja pedig úgy fogalmazott, hogy „Dr. Mohamed Murszi az első, állampolgárok által megválasztott elnöke Egyiptomnak.” *Relive the intense vote-by-vote count in Egypt's 1st post-Mubarak presidential race.* *Ahram Online*, 18 June, 2012. (2015. 05. 18.)

65 *Conversations on Diplomacy Moderated by Charlie Rose.* *U.S. Department of State*, June 20, 2012. (2015. 08. 11.)

neket, csoportokat, hanem a demokratizálás folyamatát támogatja, hozzátevé, hogy a Clinton-nyilatkozat nem volt más, mint a demokratikus értékek mellett történő kiállás.⁶⁶

Nem tudni, hogy a külügyminiszter kijelentései szerepet játszottak-e benne, de ugyanazon a napon a választási bizottság bejelentette, hogy a végeredményt az eredetileg tervezettnél három nappal később, június 24-én hozzák nyilvánosságra. Június 21-től a megmozdulások több nagyvárosban állandósultak. A tüntetők az alkotmánybíróági állásfoglalás, az Alkotmányos Deklaráció elnöki hatalmat korlátozó kiegészítése, a hivatalos választási eredmény közzétételének elhalasztása ellen tiltakoztak. A feszültséget még inkább fokozta, hogy június 22-én kormányzathoz közel álló források nem hivatalosan azt közölték, hogy a választási bizottság a szavazatok 50,7 százalékát megszerző Ahmed Sáfikot fogja győztesnek nyilvánítani.⁶⁷ Ezt követően a média olyan értesítéseket közölt, hogy Sáfik befutása esetén a Muszlim Testvérek káoszt fognak teremteni az országban. A következő nap az as-Sark al-Auszat című lap angol nyelvű internetes kiadása terjedelmes interjútt tett közzé az alkotmánybíróság elnökhelyettesével. Arra az újságírói felvetésre, hogy Sáfik győztesnek nyilvánítására a Muszlim Testvérek egy második forradalmat helyeztek kilátásba, Tahani el-Gebali azt válaszolta, hogy egy ilyen kísérletnek semmi köze nem lenne a 2011. januári népi forradalom céljához, egy modern, demokratikus állam megteremtéséhez. Valójában ellenforradalmat hajtanának végre, amelynek célja a szervezet alapítója, Haszan al-Banna álmának a megvalósítása.⁶⁸

Június 24-én, helyi idő szerint délután négy órakor valóban „felgördült a függöny”, s a Legfelsőbb Elnökválasztási Bizottság elnöke közölte, hogy Mohamed Murszi az ország új köztársasági elnöke.

Jelöltek	Szavazatok száma	Százalék	Érvényes szavazatok száma	Érvénytelen szavazatok száma	Részvétel (százalék)
			25 577 511	843 252	51,85
Mohamed Murszi	13 230 131	51,73	-	-	-
Ahmed Sáfik	12 347 380	48,27	-	-	-

Forrás: Egypt: 2012 Presidential election results, EISA Witnessing Mission

⁶⁶ US Embassy in Cairo denies endorsing Brotherhood's Mursi. *Ahram Online*, 24 June, 2012. (2015. 08. 11.)

⁶⁷ Ezzat, Dina: Shafiq to be named president on Sunday, claim govt sources. *Ahram Online*, 22 June, 2012. (2015. 08. 02.)

⁶⁸ Hasseinein, Mohamed Abdou: Muslim Brotherhood want to carry out counter-revolution - Egyptian judge. *Asharq Al-Awsat*, 23 June, 2012. (2015. 08. 06.)

A hivatalos végeredmény viszonylag jelentős előnyt mutatott Murszi javára. A közel négy százalékos különbség gyakorlatilag megegyezett azzal az adattal, melyet a Muszlim Testvérek június 18-tól kommunikáltak. A választásokon való részvétel közel hat százalékkal volt nagyobb, mint az első fordulóban, az érvénytelen szavazatok száma 400 ezerrel volt több, mint májusban. Murszi legerősebb bázisai a felső-egyiptomi, sínai kormányzóságok, a nagyobb városok közül Alexandria voltak. A fővárosban, a deltavidék több városában, más nagyvárosokban – például Port-Szaídban – Sáfik került az élre.⁶⁹ A végső eredményre azonban árnyékot vetett, hogy a színpalack mögötti kemény alkudozást követően hozták nyilvánosságra. Noha erről különböző verziók láttak napvilágot, a történet több elemét máig is homály fedi.⁷⁰

69 Al-Masry Al-Youm's count: Morsy wins presidency with 51.13 percent of poll. *Egypt Independent*, 18. 06. 2012. (2015. 07. 09.)

70 A politikai erőközpontok közötti alkuról három feltevést lehet olvasni. Az első szerint Sáfik nyerte meg a választásokat a szavazatok 50,7 százalékával, de a Muszlim Testvérek által felkorbácsolt tömeghangulatban (kemény feltételek mellett – G. Gy.) a hadsereg beleegyezett abba, hogy Murszi legyen az elnök. A SZIP elnöke június 21-én találkozott a FELT négy befolyásos tagjával, s a megszbott feltételek kapcsán nem zárkózott el attól sem, hogy az Alkotmánybíróság előtt tegye le a hivatali esküt. A Muszlim Testvérek több vezetője azonban a feltételek elfogadásáról eleinte hallani sem akart, de utána hajlottak a kompromisszumra. (Fisk, Robert: *President Morsi, a rigged ballot and a fox's tale that has all of Cairo abuzz*. *Independent*, 02 July, 2012. – 2015. 08. 02.) A második variáns – amely lehet, hogy az elsővel összefüggő történet része – úgy szólt, hogy a FELT a 2011. novemberi „alkotmányfeletti elvekhez” hasonló garanciákat követelt Murszi győzelmének elfogadásáért, ellenkező esetben kilátásba helyezték, hogy „választási csalás” miatt Murszi eredményét megsemmisítik. (Ashour, Omar: *Collusion to Crackdown: Islamist-Military Relations in Egypt*. *Brookings Doha Center*, No. 14, March 2015 – 2015. 08. 12.) A harmadik történet szerint a szavazás Murszi sikerével zárult, de ezt a FELT megpróbálta „áthangolni”, és Sáfikot győztesnek nyilvánítani. Az Egyesült Államok nyomására azonban kénytelen volt ettől elállni. Londoño, Ernesto – Brulliard, Karin: *Islamist wins Egyptian presidency*. *The Washington Post*, June 24, 2012; Amro Abd el-Aati: *Egypt's New Rulers to Confront Big Choices in Relations with US*. *Al-Monitor*, 2015. 08. 16.